

JÄMSÄN SEURAKUNNAN HAUTAUSMAIDEN HOITOSUUNNITELMA 2024 – 2034

Sisällys

1 YLEISTÄ.....	3
Johdanto.....	3
Hautustoimen tehtävä ja tavoitteet	4
Ohjaava lainsäädäntö ja lupakäytännöt	4
Hautausmaiden esittely.....	6
Kirkon ympäristödiplomi.....	9
Hautausmaat ja kulttuuriympäristön vaaliminen	10
Hautausmaiden kunnossapidon vastuut.....	11
Hautainhoitorahaston toiminta ja sopimushautojen hoito	12
Hoitamattomat haudat.....	13
Hautaukseen liittyvät toimintatavat.....	14
Hautausmaan hoitosuunnitelman hyväksyntä ja käyttöönotto	14
2 KUNNOSSAPITOLUOKITUS JA LAATUVAATIMUKSET	15
Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS.....	15
Hautausmaiden luokitus RAMS:n mukaan.....	16
Hautausmaiden kunnossapidon laatuvaatimukset.....	17
Hautausmaiden kunnossapidon laadunarviointi	17
Hautausmaiden kunnossapidon ympäristövaikutukset	18
3 KUNNOSSAPITO.....	18
Hautausmaan kunnossapidon tavoite.....	18
Hautausmaiden kunnossapidon laatupoikkeamat	18
Hautausmaan yleinen kunnossapito.....	19
4 KUNNOSSAPIDON KEHITTÄMINEN	31
Hautausmaan kunnossapidon resurssit	31
Hautausmaan kunnossapidon suunnittelu	33
KÄSITTEET.....	34
KIRJALLISUUS.....	37
LIITTEET	39
Liite 1 Hautausmaiden kartat.....	39

1 YLEISTÄ

Johdanto

Uusi kirkkolaki ja kirkkojärjestys tuli voimaan 1.7.2023 ja kirkkojärjestyksen 3. luvun 58§ mukaan hautausmaalle on laadittava hoitosuunnitelma. Siinä määritellään seurakunnalle kuuluva hautausmaan perushoito ja esitetään hautausmaan vuosittaiset hoitotoimenpiteet sekä pidemmällä aikavälillä toteutettavat kunnostustyöt. Myös kirkon ympäristödiplomin minimikriteerinä vaaditaan hoitosuunnitelma.

Hoitosuunnitelmassa esitetään usein toistuvat ja säännölliset hoitotyöt kuten esimerkiksi:

- talvikunnossapito
- puhtaanapito
- rakenteiden, kalusteiden ja laitteiden hoito
- kasvillisuuden hoito
- kunto- ja turvallisuustarkastukset ja -inventoinnit
- järjestelmien hoito ja käyttö

Hautausmaan hoitosuunnitelmassa otetaan kantaa pitkän tähtäimen kunnossapidon suunnitteluun, kuten puiden hoitoon, käytävien ja kulkuväylien uusimiseen sekä eri järjestelmien uusimiseen. Kunnossapidon suunnitteluun liittyy lisäksi hautausmaan toimintaa ja kunnossapitoa varten tarvittavien resurssien – kuten koneiden, kaluston, tilojen ja henkilöstön – käytön suunnittelu.

Hoitosuunnitelmassa otetaan huomioon hautausmaan turvallisuuden seuranta ja kehittäminen. Turvallisuutta käsitellään sekä työntekijöiden että hautausmaalla kävijöiden turvallisuuden kannalta. Turvallisuuden seuranta ja kehittäminen perustuvat riskienarviointiin.

Hautausmaan hoitosuunnitelma selkiyttää seurakunnan ja haudan haltijoiden väliset hoitovastuut.

Hoitamattomien hautojen osalta määritellään hoitamattomuuden perusteet ja hoitamattomuuskuulutuksen prosessi.

Hoitosuunnitelmassa määritetään myös yleisluontoisesti hautausmaiden kunnossapitoluokitukset RAMS- kunnossapitoluokituksen mukaisesti.

Hautaus-toimen tehtävä ja tavoitteet

Hautaus-toimella tarkoitetaan hautausmaahan hallinto-, suunnittelu-, rakentamis- ja kunnossapito sekä hautauksiin liittyviä tehtäviä.

Hautaus-toimen perustehtäviä ovat hautaaminen, hautarekisterin ylläpito, hautausmaiden kunnossapito sekä seurakuntamestarin työt hautausmaalla (mm. haudalle saatot ja uurnanlaskut). Hautaus-toimi huolehtii myös riittävästä hautapaikkavarannosta. Hautausmaahan kulttuuriperinnön vaaliminen on myös yksi hautaus-toimen tärkeistä tehtävistä. Lisäksi tehtäväalueeseen kuuluu sopimushautojen hoito.

Hautausmaiden hyvän kunnon ylläpitämiseksi tarvitaan jatkuvaa ja suunnitelmallista kunnossapitoa. Tavoitteena on luoda puitteet asianmukaiselle ja vainajan muistoa kunnioittavalle hautaan siunaamiselle, hautaamiselle ja muistamiselle. Hautaus-toimi palvelee omaisia ja hautausmaalla kävijöitä kaikissa hautaus-toimeen liittyvissä asioissa. Hautaus-toimi edustaa näkyvää osaa seurakunnan toiminnasta ja tulee siten lähelle ihmistä.

Hautaus-toimen laadullisia tavoitteita ovat muun muassa:

- laadukas, asiantunteva, luotettava ja yhdenvertainen palvelu kaikille
- toimivan ja turvallisen työympäristön varmistaminen
- vainajan kohtelu hienotunteisesti
- olemassa olevien hautausmaiden, kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden alueiden ja hautojen kunnossapito hautausmaiden hoitosuunnitelman mukaisesti
- sankarihauta-alueiden kunnossapito hautausmaiden hoitosuunnitelman mukaisesti
- hautausmaiden toiminta kestävä kehityksen mukaisesti.

Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan vuotuisesti määritettyjen erillistavoitteiden seurannalla ja arvioinnilla, palautteilla (määrä ja sisältö) sekä itsearviointilla.

Ohjaava lainsäädäntö ja lupakäytännöt

Hautausmaita koskevat monet lait ja asetukset. Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee hautaus-toimea koskevan lainsäädännön. Itä-Suomen aluehallintovirasto (AVI) hoitaa hautaus-toimilaissa tarkoitetut lupa-, valvonta- ja kiinteistörekisteritehtävät koko maan alueella.

Kirkkolain mukaan kaikilla evankelisluterilaisen kirkon seurakunnilla tulee olla oma hautaus-toimen ohjesääntönsä. Siinä on tarkemmat toimeenpanoa ja menettelyä koskevat määräykset haudoista, hautakirjanpidosta, haudan hoidolle asetetuista vaatimuksista ja hautamuistomerkkien hyväksymisestä sekä hautausmaalla noudatettavasta järjestyksestä. Seurakunnan hautaus-toimen ohjesäännössä huomioidaan hautausmaiden paikalliset ominaispiirteet ja hautauskäytännössä omaksuttu kulttuuri sekä järjestelyiden tarkoituksenmukaisuus.

Hautausmaan käytössä noudatetaan hautausmaakaavaa ja hautausmaan käyttösuunnitelmaa. Kirkkojärjestyksen (657/2023) 3 luvun 57 §:n mukaan:

"Hautausmaalle on laadittava hautausmaakaava ja käyttösuunnitelma. Hautausmaakaava on yleiskartta, jota laadittaessa on otettava huomioon varatun alueen maaston luonne, maisemalliset arvot ja seurakunnan taloudellinen kantokyky. Hautausmaakaavaan sisältyy: 1) hautausmaan rajat; 2) hauta-alueiden ja rakennusten sijainti; 3) liikenteen järjestelyt ja käytävien sijainti; 4) hauta-alueiden jako; 5) hautausmaa-alueen kuivatus- ja vesihuoltosuunnitelma sekä jätehuollon järjestelyt."

"Hautausmaan käyttösuunnitelmassa on otettava huomioon hautausmaan eri aikoina perustettujen osien ominaispiirteet ja kulttuurihistorialliset arvot. Käyttösuunnitelmaan sisältyy: 1) hautausmaakaavan sanallinen selitys; 2) määräykset hautausmaan tai sen osan käytöstä yhteen tai useampaan hautausyvytyteen; 3) määräykset hautaosastojen käyttöönottojärjestyksestä; 4) hautausmaan käytön rajoitukset."

Seurakunnan oma strategia vaikuttaa myös hautausmaiden kehittämiseen ja kunnossapitoon. Kirkon ympäristödiplomin avulla seurakunta voi parantaa ympäristöasioiden hoidon tasoa ja tehostaa toimintaansa. Lisää ympäristödiplomista kohdassa **Kirkon ympäristödiplomi**.

Lisäksi hautausmaan rakentamiseen, kunnossapitoon ja kunnostamiseen liittyvät toimenpiteet voivat edellyttää kunnan viranomaisen myöntämää ympäristö-, rakennus-, toimenpide- tai maisematyölupaa tai museoviranomaisen lausuntoa. Hautausmaa-alueilla otetaan huomioon mahdollinen arkeologinen kulttuuriperintö, kun tehdään esimerkiksi tavallista haudankaivua laajempia putki- ja kaapelikaivantoja.

Hautausmaiden kunnossapito perustuu seuraaviin lakeihin, asetuksiin, sääntöihin ja ohjeisiin:

- hautaustoimilaki (457/2003)
- kirkkolaki (652/2023), 3 luku 21–37 §:t
- kirkkojärjestys (657/2023), 3 luku 55–61 §:t
- muinaismuistolaki (295/1963)
- terveydensuojeluasetus (1280/1994), 7. luku, 39–42 §
- järjestyslaki (612/2003)
- jätelaki (646/2011)
- ympäristönsuojelulaki (527/2014)
- maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)
- vesilaki (587/2011)
- hautaustoimen ohjesääntö
- hautausmaakaava ja hautausmaan käyttösuunnitelma
- seurakunnan strategia
- kirkon ympäristödiplomi
- kunnan yleis- ja asemakaavat sekä ympäristö-, rakennus-, toimenpide- ja maisematyöluvut.

Hautausmaiden esittely

Jämsän muistojen hautausmaa ja sankarihautausmaa

Hautausmaa on perustettu 1680- luvulla ja se sijaitsee noin 150 metrin päässä kirkosta, nykyisen pappilan eteläpuolella Koskentien varrella. Hautausmaahan ei suoriteta enää hautauksia. Siellä sijaitsee muutamia vanhoja sukuhautoja, joiden hoito on seurakunnan vastuulla.

Sankarihautausmaa sekä valkoisten puolella kaatuneiden muistomerkki (Evert Porila, 1920), Karjalaan jääneiden muistomerkki (Kirsi Liimatainen, 1957), Nälkävuosien muistomerkki (Paavo Keskinen, 1987), ortodoksinen Matkamiehen risti (1997) sekä Rauhan ja Sovinnon muistomerkki (Heikki Häiväoja, 2000), kuuluvat myös seurakunnan hoitovastuulle.

Alueen koko on noin 0,44 ha. Sankarihautausmaata rajaa leikattava pensasaita, käytävät ovat kivituhkapintaiset ja hauta-alue leikattavaa nurmea. Alueella on jonkin verran puustoa, lehti- ja havupuita. Sankarimaan ympärillä on kevyemmän hoidon alue.

Jämsän Vanha hautausmaa

Jämsän kirkon vieressä sijaitseva hautausmaa on perustettu vuonna 1871 ja se on pinta-alaltaan 3,38 ha. Hautausmaata on alkuvuosina laajennettu ja täytetty täyttömaalla. Hautausmaa sijaitsee valtakunnallisesti merkittävässä rakennetussa kulttuuriympäristössä.

Hautausmaan rakenteet ja muistomerkit on inventoitu vuonna 1993 Keski-Suomen museon toimesta ja siellä sijaitsee useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita muistomerkkejä. Inventoinnin päivitys on tarkoitus toteuttaa vuoden 2024 aikana.

Hautausmaan portin lähetyviltä löytyy Muualle siunattujen muistomerkki. Pääkäytävän päästä löytyy Vuoden 1918 sodassa punaisten puolella kaatuneiden muistomerkki, joka sai lisäosan - Rauhan ja sovinnon muistomerkkin 2. osan - vuonna 2000.

Hautausmaa viettää itään päin kohti viereistä järveä. Sitä kiertää leikattava kuusiaita, käytävät ovat kivituhkapintaiset ja hauta-alueet pääsääntöisesti leikattavaa nurmea, väleissä myös reunakivellisiä hiekkahautoja. Puustoa on runsaasti, josta suuri osa on melko vanhaa. Erityispiirteenä pääkäytävää reunustava lehmuskuja.

Miekkainpetäjän hautausmaa

Hautausmaa on perustettu vuonna 1920 ja se sijaitsee noin 5 kilometrin päässä kirkosta, Jämsästä Mänttään johtavan tien varrella. Se on kooltaan 8 ha. Hautausmaalla keskellä sijaitsee vuonna 1954 valmistunut, arkkitehti Erkki Huttusen suunnittelema siunauskappeli.

Hautausmaalla on arkkuhautaosastoja, tunnustukseton alue sekä vuonna 2009 käyttöön otettu urna-alue.

Hautausmaa on tasaista hiekkakangasta, jossa on runsaasti puustoa, pääosin mäntyä. Hautausmaata rajaa metalliaita, yhdeltä sivulta tuija-aita. Hauta-alue on leikattavaa nurmea ja osalla osastoista hautarivien väleissä kasvaa pensas- tai perennaistutukset.

Siunauskappelin läheisyyteen on pystytetty muualle haudattujen muistomerkki.

Kellotapulin uurnalehto

Uurnalehto on perustettu vuonna 1998 ja sen on suunnitellut arkkitehti Bey Heng. Se sijaitsee Jämsän kirkon kellotapulin vieressä ja on kooltaan 0,8 ha.

Uurnalehdossa on urnasukuhautapaikkoja sekä muistolehto, jossa sijaitsee sirottelualue ja omaisilta tietämättömään paikkaan haudattujen alue.

Alueelle on tulossa 2024 vuoden aikana laajennus, johon on suunniteltu sirottelualue ja tuhkaholviaalue.

Sukuhauta-alueita peittää monivuotinen perennakasvusto ja hautakivirivien väleissä kasvaa pensastai perennaistutuksia. Muistolehtoalue on leikattavaa nurmea ja se on rajattu pensasaidalla. Alueella on myös jonkin verran puita. Uurnalehdon hoidosta vastaa seurakunta.

Leikkokukka- ja kynttilätervehdyksille on yhteinen muistelupaikka.

Kuoreveden kirkon hautausmaat

Kirkon ympäristöön on haudattu vainajia 1640-luvulta alkaen, kirkkomaan tuli kuitenkin täyteen haudatuksi 1800-luvun loppupuolella ja hautausmaa asetettiin käyttökieltoon. Vuonna 1868 otettiin käyttöön kirkosta noin 200 metrin päässä sijaitseva alue, jota laajennettiin kahteen kertaan ajan saatossa. Kirkon ympäristön hautausmaa otettiin uudelleen käyttöön, kun vuoden 1918 sodan valkoisten puolella kaatuneet haudattiin sinne. 1920 kirkkomaan otettiin myös sukuhautakäyttöön. Näiden kahden alueen yhteenlaskettu pinta-ala on 1,5 ha.

Kirkko on vuonna 1779 valmistunut punainen puukirkko ja se sijaitsee järven rannalla.

Kirkon seinustalla sijaitsee sankarihautausmaa, joka on seurakunnan hoidossa. Kirkon ympäristössä sijaitsee vuonna 1957 paljastettu sankarivainajien risti, 1959 paljastettu Karjalaan jääneiden muistomerkki sekä punaisten puolella kaatuneiden muistomerkki.

Hauta-alueet ovat pääosin leikattavaa nurmea, muutamia reunakivellisiä hiekkahautoja löytyy uudemmalta osalta. Hautausmaata rajaa lauta-aita ja kirkon ympäristöä osin leikattava kuusiaita.

Varsinaisen hautausmaa-alueen ulkopuolella, tien toisella puolella sijaitsee vanha ruumishuone, joka ei ole enää käytössä.

Leponummen hautausmaa

Perustettu vuonna 1976 ja se sijaitsee noin 9 kilometrin päässä kirkolta Hallin taajaman suuntaan. Hautausmaa on pinta-alaltaan noin 3 ha, josta hautauskäytössä noin 1 ha. Alueella on arkkuhautaosastoja ja vuonna 2009 käyttöön otettu urna-alue, jonka on suunnitellut seurakuntapuutarhuri Tuija Pajunen. Urna-alueella on luonnontilainen muistolehto, jossa on sirottelualue ja omaisilta tietämättömään paikkaan haudattujen alue, urnasukuhauta-alue ja nurmipintainen urnasukuhauta-alue.

Hautausmaalla sijaitsee vuonna 1976 valmistunut, arkkitehti Pentti Turusen suunnittelema siunauskappeli.

Hautausmaata rajaa metallinen verkkoaita ja osin puinen lauta-aita. Hauta-alueet ovat leikattavaa nurmea ja puusto pääosin mäntyä.

Vangonmäen hautausmaa

Hautausmaa on perustettu vuonna 1925 ja se sijaitsee noin kaksi kilometriä Jämsänkosken kirkolta luoteeseen. Sitä on laajennettu vuonna 1967 ja on pinta-alaltaan nyt yhteensä 3,5 ha. Vuonna 2000 otettiin käyttöön urna-alue, jonka on suunnitellut arkkitehti Bey Heng. Urna-alueella on

urnasukuhauta-alue ja muistolehto, jossa sirottelualue sekä omaisilta tietämättömään paikkaan haudattujen alue.

Urnalehdon alueen hoitaa seurakunta.

Hautausmaalla sijaitsee vuonna 1952 rakennettu arkkitehti Mikael Nordenswanin suunnittelema siunauskappeli. Kappelin vieressä sijaitsee sankarihautausmaa ja siellä on yhteinen M. Nordenswanin suunnittelema sankarivainajien muistomerkki. Sankarihautojen lähellä sijaitsee myös Jämsänkosken sellutehtaan palossa 1926 surmansa saaneiden muistokivi sekä muualle haudattujen muistomerkki. Hautausmaa sijaitsee korkealla Vangonmäellä, se on pääosin tasamaata, mutta alueen keskellä on jyrkkä painauma, suppa. Hautausmaata rajaa osittain kiviaita, jonka on suunnitellut taiteilija Ilmari Wirkkala vuonna 1935.

Hautausmaalla sijaitsee vanha ruumiskellari, joka toimii nykyisin varastotilana ja vuonna 2001 rakennettu varastorakennus.

Hauta-alueet ovat pääosin leikattavaa nurmea, muutamia reunakivellisiä hiekkahautoja löytyy. Puusto on suurimmaksi osaksi koivua ja alueella on useita pensas- tai perennaistutuksia.

Koskenpään hautausmaa

Perustettu vuonna 1902 ja se sijaitsee noin 100 metrin päässä kirkosta, Petäjävedelle johtavan tien toisella puolella. Se on pinta-alaltaan noin 2 ha ja sitä on laajennettu pariin kertaan ajan saatossa. Urna-alue on otettu käyttöön vuonna 1997.

Hautausmaalla sijaitsee sankarihautausmaa ja siellä diplomiarkkitehti Laila Niemiojan suunnittelema sankaripatsas, johon on 1977 lisätty kuvanveistäjä Pentti Papinahon suunnittelema reliefi.

Hautausmaalla sijaitsee vuonna 1918 valkoisten ja punaisten puolella kaatuneiden muistomerkit sekä muualle haudattujen muistomerkki.

Hautausmaalla on 1960-luvulla rakennettu ruumiskellari.

Hautausmaa viettää loivasti itään ja sitä rajaa leikattava kuusiaita. Hauta-alueet ovat leikattavaa nurmea ja puustoa on runsaasti, pääosin mäntyä.

Kirkon ympäristödiplomi

Kirkon omaa ympäristöjärjestelmää, ympäristödiplomia, on käytetty seurakunnissa vuodesta 2001 lähtien ympäristövastuun kantamisen välineenä. Ympäristöjärjestelmällä sidotaan ympäristöasiat osaksi seurakunnan toimintaa. Jämsän seurakunta hakee ympäristödiplomia 2024 vuodesta alkaen.

Ympäristöjärjestelmän keskeisin tavoite on ohjata seurakuntalaisia ympäristövastuulliseen ajatteluun ja toimintaan. Ympäristödiplomi haastaa myös seurakunnan työntekijät ymmärtämään ympäristöasiat osana toimintaa. Ympäristödiplomi asettaa tavoitteita ympäristöhaittojen vähentämiseksi, organisoii tehtäviä sekä niiden seurantaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ympäristödiplomi edellyttää kaikilta diploma hakevilta samojen minimikriteerien täyttämistä. Vähimmäisvaatimukset toteutuvat hautausmaiden osalta, kun hautausmaalle tehdään ympäristöselvitys, laaditaan tai päivitetään hoito-ohjeet tai niiden ympäristöosat, koulutetaan työntekijöitä ja ohjataan omaisia ympäristöasioissa ja järjestetään jätehuolto asianmukaisesti. Lisäksi hautausmailla noudatetaan kunnan jätehuoltomääräyksiä ja ympäristönsuojelumääräyksiä.

Hautausmaiden ympäristövaikutuksia seurataan muun muassa kasteluveden kulutuksella sekä polttoaine-, lannoite- ja jätemääriä seuraamalla.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset kasvillisuuteen ja hautausmaiden hoitoon tulevat näkymään myös hautausmaan hoidon haasteina. Ilmaston ennustetaan muuttuvan siten, että kevät ja kesä alkavat aikaisemmin ja ne ovat hieman lämpimämpiä. Keväällä ja kesällä tulevat pitkät kuivat jaksot, hallaton kausi pitenee, mutta hallat ovat ajoittain ankaria. Syksy ja talvi alkavat myöhemmin sekä selvästi lauhempina. Syksyisin ja talvisin on runsaasti sateita. Lyhyitä kovia pakkasjaksoja tulee satunnaisesti ja lumettomuus yleistyy. Maa voi routaantua syvältä lumen puutteen takia. Talvehtimisongelmat tulevat lisääntymään varsinkin lumettomilla alueilla. Kasvintuhoojat ja -taudit tulevat lisääntymään, ja sen myötä kasvien perusterveys sekä oikeiden kasvien valinta tulee entistä tärkeämmäksi. Paitsi taudit ja tuholaiset myös rikkakasvit tulevat lisääntymään kiihtyvällä tahdilla, kun kasvuolosuhteet muuttuvat leudompina talvien myötä otollisemmiksi.

Jämsän seurakunnan ympäristödiplomin mukaisia kunnossapidon tavoitteita:

- Kehitetään ja kunnossapidetaan hautausmaata osana laajempaa viherverkostoa.
- Käytetään kunnossapitoluokitusta monipuolisesti niin, että hautausmaalle syntyy myös luonnon monimuotoisuutta edistäviä vähemmän tehokkaasti hoidettavia alueita.
- Tunnistetaan, poistetaan ja hävitetään haitalliset vieraslajit asianmukaisesti.
- Varmistetaan monivuotisten kasvien soveltuvuus paikkakunnan kasvillisuusvyöhykkeelle.
- Hankitaan kotimaassa ja mieluiten lähellä tuotettuja kasveja ja muita kunnossapidon materiaaleja.
- Käytetään ympäristövaikutuksiltaan vähiten haittaavia tuotteita.
- Vältetään kemikaalien käyttöä.
- Torjutaan liukkautta sepelillä.
- Hävitetään rikkakasvit mekaanisesti.
- Käytetään hitaasti liukenevia lannoitteita.
- Pyritään vähentämään kasteluveden kulutusta käyttämällä esimerkiksi kukka-altaita ja selvittämään vaihtoehtoja vesijohtoveden käyttämiselle.
- Suositaan akkukäyttöisiä pienkoneita.
- Käytetään pienkoneissa pienkonebenssiiniä.
- Laaditaan puustolle hoitosuunnitelma.

- Lajitellaan hautausmailla syntyneet jätteet huolellisesti ja opastetaan hautausmaan käyttäjiä lajitteluun.

Hautausmaat ja kulttuuriympäristön vaaliminen

Jämsän kirkko, Vanha hautausmaa, sankarihautausmaa ja Kellotapulin uurnalehto kuuluvat valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön. Se on vanhinta Suur-Jämsän kirkonseudun rakennettua ympäristöä, joka sijoittuu molemmin puolin Jämsän jokea. Kirkko on vuonna 1929 rakennettu, arkkitehti Kauno S. Kallion suunnittelema, vaaleaksi rapattu tiilikirkko, joka rakennettiin neljä vuotta aikaisemmin tulipalossa tuhoutuneen kirkon tilalle. Kirkon luona sijaitsee uusklassillinen vuonna 1857 rakennettu kellotapuli.

Jämsän Vanhalle hautausmaalle on tehty inventointi vuonna 1993 ja 2024 vuoden aikana tehdään inventoinnin päivitys, jonka myötä merkitään hautarekisteriin kulttuurihistoriallisesti arvokkaat haudat. Säilytettävät muistomerkit pidetään alkuperäisillä paikoillaan.

Jämsän kirkon luona, Kuoreveden kirkolla, Vangonmäen hautausmaalla sekä Koskenpään hautausmaalla on sankarihautoja. Sankarihautausmaiden hoidon tavoitteena on pitää ne niiden arvoa vastaavassa kunnossa. Jämsän sankarihautausmaalla on yksi Mannerheimin ristin ritarin hauta.

Kirkkolain mukaan kaikki ennen vuotta 1917 rakennetut evankelisluterilaiset kirkolliset rakennukset kiinteine sisustuksineen ja taideteoksineen ovat suojeltuja. Kirkkolain suojelusäännöksiä sovelletaan myös kirkkopihan, sen ja hautausmaan aitaan ja porttiin sekä sankarihautausmaahan. Myös vuotta 1917 nuorempi kirkollinen rakennus voidaan suojella. Suojelusta kirkkolailla päättää Kirkkohallitus.

Kirkoissa ja niiden ympäristöissä voi olla muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamia kohteita. Muinaismuistolaki rauhoittaa esihistoriallisten kohteiden lisäksi historiallisen ajan hautausten ja kirkollisen toiminnan jäännöksiä. Rauhoituksen piiriin luetaan myös kirkkomaahan liittyvien rakennusten ja rakenteiden kuten vanhojen kiviaitojen, porttihuoneiden, tapulien, luuhuoneiden ja hautakappeliin jäännöksiä. Muinaismuistokohteet otetaan huomioon muun muassa kaivutöiden (sähköjohdot yms.) yhteydessä. Museovirastoon otetaan yhteyttä aina kun kaivu- ja rakennustöitä tehdään muinaismuistojen välittömässä läheisyydessä. Jämsän sankarihautausmaa sijaitsee muinaismuistolailla rauhoitetulla alueella.

Vanhat hautausmaat ovat yleensä kirkon piha-alueella, nuoremmat hautausmaat on sijoitettu siitä erilleen. Jos kirkkopihaa muutetaan olennaisesti, laki velvoittaa seurakuntaa pyytämään Museoviraston lausunnon. Näin toimittiin Kellotapulin uurnalehdon laajentamissuunnitelman yhteydessä. Samoin toimitaan, jos kyse on kirkkopihan tai hautausmaan aidan tai portin tai sankarihautausmaan olennaisesta muuttamisesta. Tässä yhteydessä 'olennaisella muuttamisella' voidaan tarkoittaa esimerkiksi alueen ilmeen muuttamista alkuperäisestä sommitelmasta poiketen. Muun muassa reunakivien poisto kirkkopihassa sijaitsevalta historiallisesti arvokkaalta hauta-alueelta voi olla olennainen muutos. Sen sijaan kasvillisuusalueen muutos, kuten puun kaataminen, ei ole olennainen muutos, jos poistettu kasvillisuus uusitaan. Lainsäädäntö on uudistumassa, joten jatkossa asia huomioidaan kulloinkin voimassa olevan lainsäädännön mukaan.

Hautausmaiden kunnossapidon vastuut

Hautausmaiden kunnossapito perustuu hautaustoimilain (457/2003) 5.luvun 13§:ään, jonka mukaan hautausmaan ylläpitäjän tulee hoitaa hautausmaata sen arvoa vastaavalla ja vainajien muistoa kunnioittavalla tavalla. Hautausmaiden yleinen kunnossapito on seurakunnan vastuulla.

Jämsän seurakunnan hoitovastuu

Jämsän seurakunnan hautaustoimen vastuulla olevia kunnossapitotöitä ovat:

- hautausmaan kulkuväylien ja pysäköintialueiden kunnossapito
- hautausmaiden yleisten alueiden kasvillisuuden kunnossapito
- hautausmaarakenteiden ja -kalusteiden kunnossapito (mm. portit, aidat, penkit, valaisimet, pyörätelineet, opasteet, hulevesijärjestelmät, kasteluvesijärjestelmä ja kameravalvonta)
- yleinen puhtaanapito ja jätehuolto
- yhteisten muistelupaikkojen kunnossapito hautausmaan käyttösuunnitelman mukaan
- sankarihauta-alueiden ja muiden merkittävien hauta-alueiden kunnossapito
- seurakunnalle palautuneiden ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden hautojen hoito kirkkovaltuuston päätöksen mukaan

Omaisten hoitovastuu

Kirkkolain (652/2023) 3.luvun 33§:n mukaan haudat on pidettävä hautausmaan arvoa vastaavasti hoidettuna ja haudan hoidosta vastaa hautaoikeuden haltija.

Omaisen vastuulla on yksittäisen haudan hoito hautamuistomerkkeineen sekä kasveille varattuine istutusalueineen (kukkapesä). Reunakivellisellä haudalla omaisen vastuulla on hoitaa myös reunakivien rajaama alue. Omaiset kustantavat kokonaisuudessaan yksittäisen haudan hoidon sekä hautamuistomerkkiin liittyvät hankinta- ja hoitokustannukset.

Omaisten hoitovelvoitteita ovat:

- haudalle hankitun hautamuistomerkin hoito siten, että se on turvallisesti asennettu sekä tarvittaessa muistomerkin oikaisu
- haudan kasveille varatun istutusalueen (kukkapesä) hoito kevät- ja syysiiivouksineen.
- nurmikon siistiminen hautamuistomerkin, kasveille varatun istutusalueen ja mahdollisten reunakivien ympäriltä
- hiekkapintaisten hautojen pinnan hoito
- haudalle tuoduista muistoesineistä huolehtiminen
- roskien ja muun jätteen poistaminen haudalta (muun muassa palaneet hautakynttilät)
- muistolehtoon, sirottelualueille ja muualle haudattujen vainajien yhteismuistelupaikalle tuotujen yksittäisten kukkien, koriste-esineiden ja lyhtyjen hoito (hautaustoimi vastaa muistelupaikkojen yleisilmeestä)
- seurakuntakohtaisen muun ohjeistuksen noudattaminen

Hautainhoitorahaston toiminta ja sopimushautojen hoito

Kirkkolain 3 luvun 33§:n momentin mukaan seurakunta voi sopia hautaoikeuden haltijan kanssa, että seurakunta hoitaa hautaa määräjän maksua vastaan. Jämsän seurakunnalla on hautainhoitorahasto, jonka varoilla kyseiset haudat hoidetaan. Hautainhoitorahaston voimassa olevat säännöt ja palveluiden hinnat hyväksytään vuosittain seurakunnan kirkkovaltuustossa.

Sopimushaudan hoitoon sisältyy:

- kasveille varatun istutusalueen (kukkapesä) hoito (mm. kevätsiivous, kasvualustan kunnostus ja lannoitus, kausikasvien eli kesäkukkien istutus, kastelu, kuihtuneiden kukkien poistaminen, tarvittaessa kasvinsuojelu, HUOM! Hautausmaasta vastaava puutarhuri valitsee olosuhteisiin sopivat kausikasvit haudalle)
- kasveille varatun istutusalueen kanttaus ja nurmikon siistiminen siimaleikkurilla istutusalueen sekä muistomerkin ja mahdollisten reunakivien ympäriltä
- rikkakasvien kitkeminen
- reunakivellisen haudan pinnanhoito (mm. pintahiekan hoito reunakivien rajaamalla alueella)
- hoitokauden päättyessä syyskunnostus (mm. kausikasvien poisto ja haudan siistiminen).

Periaatteet hautainhoitorahaston kautta tapahtuvalle yksittäiselle haudan hoidolle:

- Hoitosopimushaudat merkitään muovisilla tikuilla, joista selviävät hoitovelvoitteet.
- Keväällä seurakunnan hoitoon annetuilta haudoilta kerätään pois palaneet kynttilät, huonokuntoiset kranssit, havut ja kanervat. Lyhtyihin ja koriste-esineisiin ei kosketa.
- Uuden haudan siirtyessä Jämsän seurakunnan hoitoon haudalle tehdään kunnostus. Nurmipintaisella haudalla kunnostus käsittää kukkapesän kanttauksen, mullan käännön sekä peruslannoitetun ja kalkitun mullan lisäämisen. Reunakivellisellä hiekkapintaisella haudalla tehdään pinnan siistiminen. Mikäli ilmenee tarvetta uusia hiekka kokonaan, omaisilla on mahdollisuus tilata seurakunnalta hiekan uusiminen erikseen.
- Kesäkukkien istutus aloitetaan 10.6 jälkeen (kun hallanvaara on ohi) ja istutustyö kaikkineen, käsittäen myös perennahoidot, on valmis juhannukseen mennessä. Taimet istutetaan kukkapesään lajin vaatiman tilantarpeen mukaisin etäisyyksin. Istutuksen jälkeen kukkapesät kastellaan heti runsaalla vedellä.
- Hoitohaudat pidetään siistinä: kuihtuneet kukat poistetaan ja haudalta poistetaan lakastuneet leikkokukat. Reunakivellisellä haudalla siistitään lisäksi hiekkapinta. Kukkia kastellaan tarpeen mukaan sääolosuhteet huomioiden. Kasvinsuojelukäsittelyt tuholaisia ja tauteja vastaan suoritetaan tarpeen ja harkinnan mukaan.
- Kesäkukkien poisto hoitohautoilta aloitetaan hoitokauden päättyessä tai ensimmäisen hallan myötä. Mullan pinta siistitään. Kesäkukkien poiston yhteydessä poistetaan hoitomerkit kaikilta päättyviltä sopimushautoilta.
- Hautainhoitorahaston varoilla hoidetaan vain rahastolta tilattuja kukkia, omaisten tuomia kukkia ei hoideta.

Sopimushoitoon ei sisälly hautamuistomerkin tai reunakivien hoito. Edellytyksenä hoitosopimukselle on, että hautamuistomerkki on asennettu tukevasti (pohjakivi on suorassa) ja turvallisesti, ja hautamuistomerkissä ei ole havaittavissa kallistumisen tai kaatumisen vaaraa.

Haudan hoitosopimus voidaan tehdä enintään hautaoikeuden hallinta-ajalle. Haudan hoidosta perittävät maksut ovat enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruiset ja maksujen perusteet ovat kaikille samat (Hautausoimilaki, 2. luku 6. §). Hoitomaksua määritettäessä otetaan huomioon sekä hautojen välittömät hoitokulut että hautojen hoidon hallinnoinnista aiheutuvat välilliset kulut.

Valtio, kunta, kulttuuriperintöä vaaliva yhdistys tai yksityishenkilö voivat myös huolehtia haudoista. Haudan hoidosta huolehtiminen ei tuota oikeutta hoidettavaan hautaan. Tällaisessa tilanteessa laaditaan seurakunnan ja haudan hoidosta vastaavan tahon välille sopimus, jossa sovitaan toimintatavat

Hoitamattomat haudat

Kirkkoneuvosto voi velvoittaa hautaoikeuden haltijan kunnostamaan haudan, jonka hoito on olennaisesti laiminlyöty. Haudan kunnostus on tehtävä vuoden määräajassa siitä, kun päätös on annettu hautaoikeuden haltijalle tiedoksi. Kirkkoneuvosto voi päättää hautaoikeuden menettämisestä, jollei laiminlyöntiä ole korjattu. Päätöksestä on tiedotettava kirkkolaisa (3. luku 33. § ja 10. luku 26. §) määritetyllä tavalla.

Haudan hoitamattomuuden perusteita ovat:

- hauta on ollut selkeästi hoitamatta vähintään kaksi vuotta
- haudalla on kaatunut tai vaarallisesti kallellaan oleva hautamuistomerkki
- kasveille varatulla istutusalueella tai reunakivien rajaamalla alueella kasvaa runsaasti ja häiritsevästi rikkakasveja, kuten voikukkia, nokkosia, kortetta, pujoa tai puiden tai pensaiden taimia
- istutettu kasvillisuus on levinnyt sille varatun istutusalueen ulkopuolelle. Istutusalueella kasvavan monivuotisen perennan tai sammalen perusteella hautaa ei katsota hoitamattomaksi.

Hoitamattomien hautojen seuranta toteutetaan kuvaamalla haudat kaksi kertaa vuodessa.

Kahden vuoden seurantajakson jälkeen hoitamattomiksi todetuille haudoille asetetaan kuulutuskyllit, joissa kehoitetaan kunnostamaan hauta vuoden määräajassa. Mikäli seurakunnalta löytyy ajantasaiset yhteystiedot haudan haltijalle, lähetämme kunnostuskehotuksen myös kirjeitse. Hoitamattomuusseurannasta ja kaikista sen vaiheista tiedotetaan myös paikallisesti ilmestyvässä lehdessä. Mikäli hautaa ei vuoden määräajan kuluessa kunnosteta, kirkkoneuvosto toteaa hautaoikeuden menetetyksi.

Seurakunnalle palautuneiden hautojen muistomerkkejä säilytetään niille varatulla varastointialueella kolme (3) vuotta, jonka jälkeen niitä voidaan ottaa uusiokäyttöön hautausmaiden muissa rakenteissa. Ennen muistomerkkien poistamista tehdään arvokkaiden hautojen inventointi. Uusiokäyttöön kelpaamattomat kiviset muistomerkit kuljetetaan koneellisesti murskattavaksi, jolloin kiviaines saadaan hyötykäyttöön murskeena. Murskaus varmistaa lisäksi sen, että vainajan nimi sekä syntymä- ja kuolinajat eivät ole luettavissa sopimattomissa paikoissa. Metalliset, puiset tai muista materiaaleista valmistetut muistomerkit hävitetään asianmukaisesti.

Seurakunnalle palautunut hauta voidaan luovuttaa uudelleen edellyttäen, että haudan koskemattomuusaika on mennyt umpeen eikä hauta ole muusta syystä säilyttämisen arvoinen.

Hautaukseen liittyvät toimintatavat

On huomioitavaa, että hautausmaa on ensisijaisesti hautaamista varten ja hautauksen yhteydessä tehtävät työt – kuten kaivutyöt ja kaivumassojen välivarastointi – voivat hetkellisesti heikentää hautausmaan yleisilmettä sekä aiheuttaa turvallisuushaittoja. Hautaustoimen ohjesäännön mukaan *tilapäisen haitan aiheuttaminen viereisille haudoille ei ole esteenä haudan avaamiselle*. Mahdolliset naapurihaidoille syntyneet haitat korjataan seurakunnan toimesta.

Arkkuhautauksen yhteydessä haudalla olevat hautamuistomerkit tai muut rakennelmat poistetaan tarvittaessa haudalta hautauksen ajaksi seurakunnan toimesta. Hauta kaivetaan hautakartan määräämään paikkaan ja sen leveys ja pituus määräytyvät arkun suuruuden mukaan siten, että arkku mahtuu riittävän väljästi laskeutumaan vaakasuorassa asennossa haudan pohjalle saakka. Haudan kaivuun yhteydessä syntyvät kaivumassat välivarastoidaan haudan välittömässä läheisyydessä. Haudan kaivamisen aikana näkyviin tulevat aikaisemmin haudatun vainajan jäännökset suojataan kaivamisen aikana ja sen jälkeen peitetään haudan pohjalle.

Sulan maan aikaan hautauksen jälkeen hauta täytetään kaivumassoilla, täyttö tiivistetään ja haudan pinta tasoitetaan, muotoillaan, kasvitetaan ja siistitään alueen edellyttämällä tavalla. Talviaikana hauta jätetään kummulle. Talviset haudat kunnostetaan keväällä roudan sulamisen jälkeen.

Hautamuistomerkki asennetaan takaisin paikoilleen siten, että muistomerkki ei vaaranna turvallisuutta eikä aiheuta haittaa hautausmaiden huoltotöille.

Hautausmaan hoitosuunnitelman hyväksyntä ja käyttöönotto

Hautausmaan hoitosuunnitelman hyväksyy kirkkovaltuusto.

2 KUNNOSSAPITOLUOKITUS JA LAATUVAATIMUKSET

Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS

Suomessa viheralueet luokitellaan Viherympäristöliitto ry:n julkaisun 'Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS' mukaan. Viheralueiden kunnossapitoluokituksen lähtökohtina ovat alueen ominaisuudet, käyttötarkoitus, viheralueen käyttäjät sekä kunnossapidolle asetetut laatu- ja kustannustavoitteet. Kunnossapitoluokka kuvaakin alueen yleisilmettä, käyttöä ja kunnossapidon laatutasoa.

Viheralueiden kunnossapitoluokat

PÄÄLUOKAT	ALALUOKAT
R Rakennetut viheralueet	R1 Rakennettu arvoviheralue R2 Toimintaviheralue R3 Käyttöviheralue R4 Suoja- ja vaihettumisviheralue
A Avoimet viheralueet	A1 Arvoniitty A2 Käyttöniitty A3 Maisemaniitty A4 Avoin alue A5 Maisemapelto
M Metsät	M1 Arvometsä M2 Lähimetsä M3 Ulkoilu- ja virkistysmetsä M4 Suojametsä M5 Talousmetsä
PÄÄLUOKKIA TÄYDENTÄVÄT LUOKAT	ALALUOKAT
S Suojelualueet	Ei alaluokkia
X Maankäytön muutosalueet	Rx Muutosalue, jota kunnossapidetään rakennetun viheralueen mukaisessa ulkoasussa Ax Muutosalue, jota kunnossapidetään avoimen viheralueen mukaisessa ulkoasussa Mx Muutosalue, jota kunnossapidetään metsän mukaisessa ulkoasussa

<p>P Viheralueiden puhtaanapitoluokitus</p>	<p>P1 Päivittäin (ma – la) P2 Työpäivinä (ma – pe) P3 Viikoittain (3krt/vk) P4 Viikoittain (2krt/vk) P5 Viikoittain (1krt/vk) P6 Kuukausittain P7 Vuosittain (Huom! Talvikauden sekä sunnuntaisin ja juhlapäivinä tehtävästä puhtaanapidosta sovitaan erikseen.)</p>
--	--

Hautausmaat ovat rakennettuja viheralueita (R).

”Rakennetut viheralueet (R) ovat erilaisia puistoja, puistoaukioita, kiinteistöjen ulkoalueita, hautausmaita, katto- ja kansipuutarhoja, liikenneviheralueita sekä liikuntaan, leikkiin ja muuhun erityiseen toimintaan tarkoitettuja viheralueita. Niillä on istutettua ja luonnon kasvillisuutta, rakennettuja luonnonmukaisia hulevesirakenteita sekä erilaisia rakenteita, varusteita, kalusteita ja laitteita. Rakennetut viheralueet rakennetaan kestävästi käytön aiheuttamaa kulumista ja ne tarjoavat mahdollisuuksia ihmisten liikkumiselle, virkistytymiselle ja hiljentymiselle. Kunnossapidon tavoitteena on varmistaa alueiden merkittävyyden ja arvojen säilyminen, käytettävyys ja käyttäjäturvallisuus. Kasvillisuuden, rakenteiden varusteiden, kalusteiden, laitteiden ja järjestelmien kuntoa ja käyttöturvallisuutta tarkkaillaan säännöllisesti. Kohteen haltijalla on vastuu käyttäjäturvallisuudesta ja turvallisuutta vaarantavat vauriot korjataan välittömästi” – Viherympäristöliitto, Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS2020

Viheralueiden puhtaanapitoluokitus toimii itsenäisenä luokituksena täydentäen varsinaista kunnossapitoluokitusta (RAMS).

Hautausmaan alueiden puhtaanapitoluokitus ei ole sidottu tiettyyn kunnossapitoluokkaan (RAMS) vaan sen suunnittelussa huomioidaan muun muassa roskaantumisaste, käytimäärien tarve ja valitun kunnossapitoluokan yleiset laatutavoitteet.

RAMS-luokitus on esitetty kokonaisuudessaan Viherympäristöliitto ry:n julkaisemassa 'Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS 2020' -julkaisussa.

Hautausmaiden luokitus RAMS:n mukaan

Jämsän seurakunnan hautausmaat kuuluvat luokkaan R2 Toimintaviheralue. Luokitukset esitetty hautausmaittain kartoissa (liite 1).

Jämsän sankarihautausmaa, Kuoreveden kirkon sankarihautausmaa, Vangonmäen sankarihautausmaa ja Koskenpään sankarihautausmaa kuuluvat luokkaan R1 Arvoviheralue.

Hautausmaiden kunnossapidon laatuvaatimukset

Viheralueiden kunnossapidon yleiset laatuvaatimukset esitetään Viherympäristöliitto ry:n julkaisemassa 'Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021' -julkaisussa. VKT:ssa esitetään hankkeesta toiseen samanlaisina esiintyvät laatuvaatimukset, jotta niitä ei tarvitse joka kerta kirjoittaa auki uudestaan. Osapuolet voivat viittaamalla hankkeen asiakirjoissa VKT:een saattaa voimaan sen vaatimukset. VKT:ssa rakenteen yleisilme, siisteys ja muut mahdolliset laatuvaatimukset esitetään kunnossapitoluokittain.

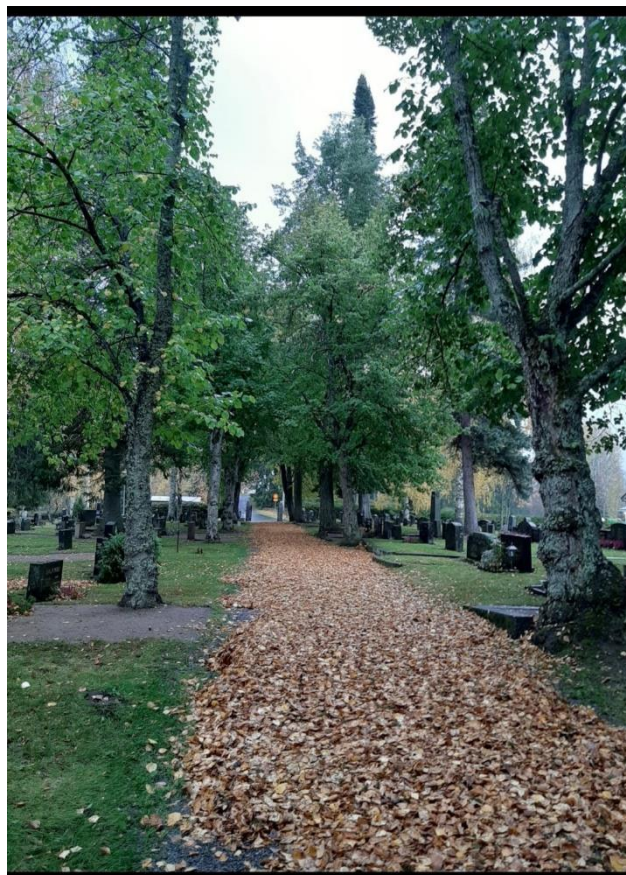
Tämän julkaisun osassa 3 Hautausmaiden kunnossapito perusajatuksena on, että hautausmaan kunnossapitoon – eli hoitoon, korjaukseen ja käyttöön – liittyvät työtehtävät toteutetaan pääsääntöisesti VKT:n mukaan ja vain VKT:n vaatimuksia täydentävät tai niistä poikkeavat asiat on esitetty.

Hautausmaiden kunnossapidon laadunarviointi

Laadunarvioinnilla tarkoitetaan kunnossapidon omavalvonnan ja laatukierrosten yhteydessä tehtäviä tarkastuksia, mittauksia ja todennustapoja, joilla varmistetaan kunnossapidon laatuvaatimusten toteutuminen. Laatukierroksilla tarkastetaan kohteen kunnossapidon laatu.

Kirkkovaltuusto päättää hautausmaiden laatutasosta hoitosuunnitelmassa. Hautausmailla kävijät, omaiset sekä hautausmaiden työntekijät arvioivat hautausmaiden kunnossapidon laatua ja antavat palautetta hautaustoimelle.

Hautausmaiden laadunarviointi pohjautuu viheralueiden kunnossapidon yleiseen työselostukseen (VKT'21), jossa on esitetty hoidon laatuvaatimukset.

Hautausmaiden kunnossapidon ympäristövaikutukset

Viheralueiden kunnossapidon ympäristövaikutukset on esitetty Viherympäristöliitto ry:n julkaisemassa 'Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021' – julkaisussa.

Ympäristövaikutuksissa kiinnitetään huomiota muun muassa kunnossapitotöiden:

- melu-, pöly- ja pakokaasupäästöjen hallintaan (VKT:n kohta 60003.1)
- orgaanisten jätteiden käsittelyyn (VKT:n kohta 60003.2)
- kemikaalien käsittelyyn (VKT:n kohdat 60003.3.1 – 60003.3.5)
- työmaavesien käsittelyyn (VKT:n kohta 60003.4)
- maaperän tiivistämisen estämiseen (VKT:n kohta 60003.5)
- vedenkulutuksen vähentämiseen (VKT:n kohta 60003.6)

Hautausmaiden kunnossapitoluokituksessa luokkia on pyritty käyttämään monipuolisesti niin, että tehokasta hoitoa vaativat luokat on sijoitettu eniten käytetyille ja erityisen arvokkaille alueille ja reuna-alueille on valittu ns. kevyemmän hoidon luokkia ja näin sallitaan muun muassa monimuotoisen luonnonkasvillisuuden kehittyminen.

Leponummen hautausmaan muistolehto ja uurnasukuhauta-alue sijaitsevat luonnontilaisella alueella.

Kellotapulin uuden tuhkaholvi- ja sirottelualueen suunnittelussa on huomioitu helppohoitoisuus, alue on pääosin kasvillisuuspeitteinen, esimerkiksi leikattavan nurmen määrä on minimoitu.

Materiaaleissa pyritään käyttämään kotimaisia tuotteita.

3 KUNNOSSAPITO

Hautausmaan kunnossapidon tavoite

Hautausmaan kunnossapidon -eli hoidon, korjauksen ja järjestelmien käytön- tavoitteena on varmistaa hautausmaan toimivuus, viihtyisyys, esteettisyys ja turvallisuus sekä yleisilme valitun kunnossapitoluokan tai -luokkien mukaan. Tämän lisäksi kunnossapidon keinoin varmistetaan hautausmaan kulttuuriarvojen säilyminen ja vahvistuminen.

Hautausmaiden kunnossapidon laatupoikkeamat

Hautausmaiden kunnossapidon laatupoikkeamien osalta noudatetaan Viherympäristöliitto ry:n julkaisemassa 'Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021' – julkaisussa esitettyjä seuraavia vaatimuksia ja ohjeita.

Hautausmaat on luokiteltu rakennetuiksi viheralueiksi (R), alaluokka: toimintaviheralue (R2). Rakennetut viheralueet ovat viihtyisiä, turvallisia ja toimivia alueita liikkumiseen, leikkiin, virkistäytymiseen ja muita erityisiä toimintoja varten. Niillä on istutettua ja luonnonkasvillisuutta sekä erilaisia rakenteita ja kalusteita. Viheralueille kohdistuu käytöstä johtuvaa kulutusta.

Toimintaviheralueilla laatupoikkeamia voi esiintyä lyhytkestoisesti ja ne korjataan mahdollisimman pian.

Sankarihautausmaat on luokiteltu rakennetuiksi arvoviheralueiksi (R1). Arvoviheralueet ovat laadukkaista materiaaleista korkeatasoisesti rakennettuja viheralueita. Ne ovat erityisen arvokkaita puutarhakulttuurin, puutarhataiteen, kulttuuriperinnön tai arkkitehtuurin vuoksi.

Arvoviheralueilla laatupoikkeamia esiintyy vain vähän ja ne korjataan välittömästi.

Suoja- ja vaihettumisviheralueilla (R4) kunnossapidon käyttöä tai turvallisuutta vaarantamattomia laatupoikkeamia voi esiintyä. Ne korjataan tilaajan kanssa erikseen sovitulla tavalla.

Vaaraa aiheuttavat poikkeamat korjataan välittömästi. Turvallisuutta vaarantavat viat merkitään viipymättä varoittavin opastein/varoituis- ja sulkulaittein.

Hautausmaan yleinen kunnossapito

Hautausmaan yleinen kunnossapito pitää sisällään seuraavat tehtävät:

- talvihoito
- puhtaanapito
- rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoito
- kasvillisuuden hoito (mm. nurmikot, kausikasvit, sipuli- ja mukulakasvit, perennat, pensaat, puut)
- avoimien alueiden eli niittymäisten alueiden hoito
- metsien hoito
- haitallisten vieraslajien poisto
- kunto- ja turvallisuustarkastukset ja -inventoinnit
- järjestelmien hoito ja käyttö (mm. valaistus-, vedenjakelu-, kastelu- ja valvonta- ja hälytysjärjestelmät)

1. HAUTAUSMAAN TALVIHOITO

Hoitotyöt

Talvihoidon valmistelutyöt (mm. aurasviitoituksen asentaminen)
 Lumenpoisto (mm. auras, linkous, käsilumityöt) ja lumikasojen siirto tarpeen mukaan
 Liukkauden torjunta (hiekoitus)
 Hiekoitushiekkojen poisto (mm. haravointi, harjaus)

Hoitotöiden yleiset laatuvaatimukset

Talvihoidon laatuvaatimukset ovat soveltuville osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohdan **61100 Viheralueiden lumen poisto ja liukkaudentorjunta** mukaiset.

Laadunvalvonta

Laadunvalvonnassa noudatetaan soveltuville osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohdan **61000.1 Viheralueiden talvihoidon laadunarviointi** vaatimuksia.

Kirkkojen, kappeliin, seurakuntatalojen ja kiinteistöjen sekä hautausmaiden kulkuväylien kuljettavuus, esteettömyys ja turvallisuus tarkistetaan aina ennen tilaisuuksien alkua.

Talvihoidon laatua ja alueiden turvallisuutta tarkkaillaan säännöllisesti muiden talvikauden kunnossapitotöiden ohella.

Työmenetelmät ja toimintatavat

Lumenpoisto

- Hautausmaiden pääkäytävät ja parkkipaikat hoidetaan koneellisesti
- Muistelupaikat, yhteismuistomerkit, sankarihaudat, jätepisteiden edustat ja rakennusten sisäänkäyntien edustat ja luiskat sekä rappuset käsilumitoinä
- Haudoilille kulkureitit avataan vain hautauksien yhteydessä

Liukkauden torjunta

- hiekoitus sepelillä
- Hautausmaiden pääkäytävät ja parkkipaikat koneellisesti
- Muistelupaikat, yhteismuistomerkit, jätepisteiden edustat ja rakennusten sisäänkäynnit ja luiskat ja rappuset käsityönä
- Kemiallista liukkauden torjuntaa ei käytetä

Hiekoitushiekkojen poisto

- Koneellisesti omana työnä asfaltoiduilta parkkipaikoilta
- Käsitöinä kevätkunnostuksen yhteydessä nurmikoilta ja kasvillisuusistutuksista

Hoitotöiden resurssit ja ajankäyttö

Talvihoito arkisin, viikonloppuisin ja arkipyhinä:

- Vanha maa, Vangonmäki ja Koskenpään hautausmaa omana työnä
- Miekkainpetäjä, Leponummi ja Kuoreveden kirkon hautausmaat urakoitsijan työnä

Lumikasojen kuormaus ja pois kuljetus: omana työnä/ urakoitsijan työnä

Erikseen sovittavat työtehtävät

Kulkuväylältä haudalle johtavien saattoväylien lumenpoisto ja liukkauden torjunta.

Muistelupaikkojen lumenpoisto.

Viikonloppujen lumipäivystys.

1. HAUTAUSMAAN TALVIHOITO

Lumien läjitys ja läjityspaikat.

Muut kunnossapidon suunnittelussa ja kunnossapidossa huomioitavat asiat

Talvihoito kohdentuu erikseen sovituille kulkuväylille ja portaille.

Lumien kasausspaikkojen sijoittaminen turvallisesti.

2. HAUTAUSMAAN PUHTAANAPITO JA JÄTEHUOLTO

Hoitotyöt

- Roskien poisto (mm. irtoroskien keruu, roska-astioiden tyhjennys, siunaustilaisuuden jälkeen haudoille ja kukkienlaskupaikoille jätettyjen kukkien ja kukkalaitteiden keruu)
- Päällysteiden puhtaanapito
- Kalusteiden, varusteiden ja suojien puhtaanapito
- Vesialtaiden ja -rakenteiden puhtaanapito
- Töhröjen poisto
- Hautausmaan kevätsiivous
- Hautausmaan syysäsiivous

Hoitotöiden yleiset laatuvaatimukset

Puhtaanapidon laatuvaatimukset ovat soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohdan **62000 Viheralueiden puhtaanapito** mukaiset.

Laadunvalvonta

Laadunvalvonnassa noudatetaan soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohdan **62000.1 Viheralueiden puhtaanapidon laadunarviointi** vaatimuksia.

Kirkkojen, kappeliin, seurakuntatalojen ja kiinteistöjen ulkoalueiden sekä hautausmaiden siisteys ja turvallisuus tarkistetaan aina ennen tilaisuuksien alkua niillä alueilla, joihin tilaisuus tai toiminta kohdentuu.

Puhtaanapidon laatua ja alueiden turvallisuutta tarkkaillaan säännöllisesti muiden kunnossapitotöiden ohella.

Työmenetelmät ja toimintatavat

Hautausmaan yleiset alueet

Roskien poisto

- Siunaustilaisuuksien jälkeen haudoille jätetyt kukat ja kukkalaitteet poistetaan hautausmaiden ohjesäännön mukaan.
- irtoroskien keruu

Päällysteiden puhtaanapito

- yleisilme pidetään siistinä
- koneellisesti puhaltimilla tai käsitöinä haravilla

Kalusteiden ja varusteiden puhtaanapito

- Jäteastioiden pesu erillisen sopimuksen mukaan (jätehuoltoyhtiö)
- Penkkien pesu

Vesialtaiden ja rakenteiden puhtaanapito

- Kasteluvesialtaiden pesu

Hautausmaan kevätsiivous

- Kaikilta haudoilta ja yleisiltä alueilta kertakäyttöisten hautakäynttilöiden ja lyhtyjen, havujen, kanervien ja muiden talvikoristeiden poisto

Sankarihaudat

- Kevätsiivous: kertakäyttöisten hautakäynttilöiden, havujen, kanervien sekä huonokuntoisten kranssien poisto
- Huonokuntoisten leikkokukkien ja kertakäyttökynttilöiden poisto viikoittain
- Muistomerkkien puhdistus

2. HAUTAUSMAAN PUHTAANAPITO JA JÄTEHUOLTO

Muistelupaikat ja yhteismuistomerkkialueet

- Kevätsiivous: kertakäyttöisten hautakynntilöiden, havujen, kanervien ja huonokuntoisten kranssien poisto
- Huonokuntoisten leikkokukkien, kukkalaitteiden ja muistokukkien ja kertakäyttöisten hautakynntilöiden poisto viikoittain
- Kulkuväylien puhdistus

Hoitotöiden resurssit ja ajankäyttö

Alueelta poistetaan roskat **Viheralueiden puhtaanapitoluokituksen** mukaan:

- P5 Viikoittain
- Kynntilöiden poisto juhlapyhien aikaan tarvittaessa useammin muistelupaikoilta ja yhteismuistomerkeiltä

Sidotut päällysteet puhdistetaan **Viheralueiden puhtaanapitoluokituksen** mukaan:

- P5 viikoittain: kerran kuukaudessa

Kalusteiden puhdistus ja töhryjen poisto tehdään **Viheralueiden puhtaanapitoluokituksen** mukaan:

- P7 Vuosittain: sovitaan erikseen.

Kalusteiden pesu tehdään **Viheralueiden puhtaanapitoluokituksen** mukaan:

- P7 Vuosittain: sovitaan erikseen
 - Jäteastiat 1krt/vuosi
 - Penkit 1krt/vuosi

Erikseen sovittavat työtehtävät

- Vaarallisten jätteen hävittäminen (mm. tilataan vaarallisia jätteitä käsittelevältä yritykseltä tai toimitetaan ongelmajätteitä vastaanottaviin toimipaikkoihin).
- Puutarhajätelajien tyhjennys tilataan tarpeen mukaan
- Jäteastioiden tyhjennys tilataan tarpeen mukaan
- Toimistopaperin ja tietosuojaa-astian tyhjennys tilataan tarpeen mukaan

Muut kunnossapidon suunnittelussa ja kunnossapidossa huomioitavat asiat

Jättemäärien seuranta ja seurantatietojen käyttö jätehuollon suunnittelussa.

Jäte- ja lajittelupisteiden sijoittaminen.

Keräysastioiden oikea mitoitus, tyhjennysaikataulu ja pesu.

Jätteen lajittelun ohjeistus hautausmaalla kävijöille.

Suosituksot omaisille (mm. perennojen käyttö istutuksissa, siirtyminen lyhdyissä poltettavien öljykynntilöiden käyttöön).

3. HAUTAUSMAAN RAKENTEIDEN, VARUSTEIDEN, KALUSTEIDEN JA LAITTEIDEN HOITO

Hoitotyöt

- Rakenteiden hoito (mm. kuivatusrakenteet, päällysteet, muurit):
- Varusteiden, kalusteiden ja suojien hoito (mm. penkit, pyörätelineet, roska-astiat, opasteet, pistorasiatolpat, aidat, katokset)
- Muiden rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoito (mm. vesialtaat- ja -rakenteet).
- Yhteismuistomerkkien, sankarihautojen ja muualle haudattujen muistopaikkojen hoito
- Yksittäisten hautojen hoito

Hoitotöiden yleiset laatuvaatimukset

Rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoidon laatuvaatimukset ovat soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** - julkaisun kohdan **63000 Viheralueiden rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoito** mukaiset.

Laadunvalvonta

Laadunvalvonnassa noudatetaan soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohdan **63000.1 Viheralueiden rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoidon laadunarviointi** vaatimuksia.

Rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoidon laatua ja turvallisuutta tarkkaillaan säännöllisesti muiden kunnossapitotöiden ohella.

Työmenetelmät ja toimintatavat

Rakenteiden hoito (mm. kuivatusrakenteet, päällysteet, kulkuväylät, muurit)

- kuivatusrakenteiden kiintoaineen ja tukkeumien poisto
- päällysteiden rajaus, tasaus ja paikkaus
- saumausrakenteiden lisäys
- korkeuspoikkeamien korjaus (hauta-alueilla nurmen pinnan korjaus arkun tai uurnan maatumisen vuoksi)

Varusteiden ja kalusteiden hoito

- Toimintakunnosta ja turvallisuudesta huolehtiminen
- suoristus
- mekanismien huolto
- pintojen paikkakäsittely
- talvisäilöön vieminen

Muiden rakenteiden, varusteiden ja laitteiden hoito

- Toimintakunnosta ja turvallisuudesta huolehtiminen
- Mekanismien huolto
- Kausimuutokset ja siirrot

Yhteismuistomerkkien, sankarihautojen ja muualle haudattujen muistopaikkojen hoito

- Toimintakunnosta ja turvallisuudesta huolehtiminen
- Muistomerkkien suoristus
- Pintojen paikkakäsittely
- Kausimuutokset ja siirrot

Yksittäisten hautojen hoito

- Turvallisuudesta huolehtiminen

3. HAUTAUSMAAN RAKENTEIDEN, VARUSTEIDEN, KALUSTEIDEN JA LAITTEIDEN HOITO

Hoitotöiden resurssit ja ajankäyttö

Turvallisuutta vaarantavat vauriot korjataan välittömästi.
 Vesialtaiden ja -rakenteiden puhtautta ja toimivuutta seurataan viikoittain.
 Luonnonkivimuureista irronneet kivet asennetaan paikoilleen mahdollisimman pian.
 Kivituhkapintaiset pääkulkuväylät kantataan ja lanataan vuosittain.
 Portit ja aidat kunnostetaan tarpeen mukaan.
 Kalusteiden, varusteiden ja päällysteiden pesu tehdään puhtaanapitoluokituksen mukaan.

Erikseen sovittavat työtehtävät

Rakenteiden, kalusteiden, varusteiden, suojien, vesialtaiden ja -rakenteiden, kastelulaitteiden jne. korjaus eli uusiminen, siirto ja poisto.
 Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden muistomerkkien hoito.
 Muistomerkkien kesäkaudenaikainen pesu.

Muut kunnossapidon suunnittelussa ja kunnossapidossa huomioitavat asiat

Hautamuistomerkin hoidossa noudatetaan Museoviraston julkaisun **Hautamuistomerkkien hoito** ohjeita.
 Sankarihautausmaan hoidossa ja kunnostuksessa noudatetaan Museoviraston julkaisun **Sankarihautausmaiden perinne, hoito ja kunnostus** ohjeita.

4. HAUTAUSMAAN KASVILLISUUDEN HOITO (Rakennetut viheralueet R)

Hoitotyöt

- Rakennus- ja takuuajainen hoito (kun urakoitsija rakentanut hautausmaan)
- Kevätkunnostus
- Kalkitus ja lannoitus
- Kastelu
- Rikkakasvin ja haitallisten vieraskasvien torjunta
- Kasvitautilien ja tuholaisien torjunta
- Leikkaus ja siistiminen
- Istutusalueen rajausta
- Syyskunnostus
- Nurmikoiden pystyleikkuu ja kattaminen
- Perentojen, sipuli- ja mukulakasvien jakaminen

Hoitotöiden yleiset laatuvaatimukset

Kasvillisuuden hoidon laatuvaatimukset ovat soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohdan **64200 Rakennettujen viheralueiden kasvillisuusalueiden hoito** mukaiset.

Laadunvalvonta

Laadunvalvonnassa noudatetaan soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohdan **64200.1 Rakennettujen viheralueiden kasvillisuusalueiden kunnossapidon laadunarviointi** vaatimuksia.

Kasvillisuuden hoidon laatua tarkkaillaan säännöllisesti muiden kunnossapitotöiden ohella.

Työmenetelmät ja toimintatavat

Nurmikko kunnostetaan turvallisuuden vuoksi siinä vaiheessa, kun arkku tai urna maatuu ja maanpinta painuu.

Nurmikkoalueet hoidetaan ja viimeistellään kunnossapitoluokan mukaan. Niittojätettä ei pääsääntöisesti kerätä.

Puiden ja pensaiden hoitoleikkaukset suoritetaan lajin vaatimusten mukaan.

Perennat leikataan syksyisin alas (lajit, joita ei tarvitse, ei leikata). Perentojen jakaminen tehdään tarvittaessa.

Sipulikukkien annetaan lakastua ennen alasleikkausta.

Kastelutarve tarkastetaan jokaisella hoitokerralla. Erityisesti kiinnitetään huomiota kausikasvien ja puiden kastelutarpeeseen. Kausikasvien kastelu aloitetaan ennen kuin kuivumisen merkkejä esiintyy.

Kausikasvi-istutus kastellaan viikoittain koko kasvukauden ajan.

Hoitotöiden resurssit ja ajankäyttö

Lisätyövaraukset myrskyjen ja tuulisen sään jälkeen puista pudonneiden oksien ja kaatuneiden tai kallistuneiden puiden raivaamiseen.

Syyskunnostuksen työvaraus alueilla, joilla on runsaasti lehtipuita ja/tai lehtikuusia.

Rakennetun arvoviheralueella (R1) pudonneet lehdet poistetaan syyskunnostuksen yhteydessä muutaman kerran ja viimeisen kerran, kun ympäröivät kasvit ovat pudottaneet lehtensä. Toimintaviheralueen (R2) ja käyttöviheralueen (R3) kasvillisuusalueella, joissa kasvijätettä ei jätetä paikoilleen, pudonneet poistetaan, kun ympäröivät kasvit ovat pääsääntöisesti pudottaneet lehtensä.

Toimintaviheralueen (R2) ja käyttöviheralueen (R3) kausikasvi-istutus kitketään tai harataan joka toinen viikko.

4. HAUTAUSMAAN KASVILLISUUDEN HOITO (Rakennetut viheralueet R)

Rakennetun arvoviheralueen (R1) kausikasvi-istutuksen kasvualusta rajataan kasvukaudella joka toinen viikko. Toimintaviheralueen (R2) ja käyttöviheralueen (R3) kausikasvi-istutuksen kasvualusta rajataan kasvukaudella kerran kuukaudessa.

Erikseen sovittavat työtehtävät

Takuuajan hoidosta sovitaan erikseen urakka-asiakirjoissa.

Maa-ainesten siemen- ja juuripankkia hyödyntämällä kasvitetuilla alueilla sekä luonnon monimuotoisuutta edistävillä biotooppipohjaisilla ja dynaamisilla kasvillisuusalueilla määritetään suunnitelma-asiakirjoissa, työohjeissa, urakka-asiakirjoissa tai niiden puuttuessa erikseen sopien, mitkä kasvilajit poistetaan rikkakasveina.

Kasvillisuusistutusten korjaus eli uusiminen, siirto ja poisto (mm. kuolleet ja huonokuntoiset puut).

Rakennetuilla viheralueilla (R1, R2, R3 ja R4) kasvillisuusalueen yhteispinta-alaltaan yli viiden (5) prosentin laajuisten aukkopaiikkojen paikkaaminen.

Nurmikon pystyleikkuu ja kattaminen.

Suoja- ja vaihettumisviheralueen (R4):

- kasvi-istutuksen kasvualustan kalkitus ja lannoitus
- syyskunnostus (mm. lehtien poisto)
- perennaistutuksen jakaminen
- pensas- ja köynnösistutuksen paikkaus.

Kasvijätteen paikalleen jättäminen (mm. katteeksi).

Toimintaviheralueen (R2) nurmikon kastelu.

Puiden kastelu.

Kasvi-istutusten suojaaminen tuhoeläinvahinkojen estämiseksi.

Kasvi-istutusten talvisuojaukset.

Pensas- ja köynnösistutusten alasleikkaus.

Puiden erikoisleikkaukset (mm. muotoon leikkaus ja latvuksen pienentäminen).

Lahopuun, pystyyn kuolleiden puiden, maapuiden, kantojen, puupölkkyjen ja risukasoja jättäminen lahoppuiksi.

Muut kunnossapidon suunnittelussa ja kunnossapidossa huomioitavat asiat

Puiden silmämääräisen kuntoseurannan ja kuntoarviointien tulokset mm. puiden kaatotarpeen määrittelyssä.

Vanhojen, kookkaiden ja onttojen jalojen lehtipuiden säilyttämismahdollisuudet monimuotoisuuden etenkin niissä elävän hyönteis-, sieni- ja jäkälälajiston säilyttämiseksi.

Toistuvista haudankaivutöistä aiheutuvien juuristovaurioiden (mm. maan tiivistyminen ja paksujen ankkurijuurien katkeaminen) vaikutus pensaiden ja puiden säilyttämismahdollisuuteen.

Kasvijätteen (mm. oksien, risujen, nurmikon leikkuujätteen, lehtien) hyödyntäminen istutusalueiden maanparantamisessa ja katteena.

Talvituhoista, käytöstä ja kulumisesta aiheutuvat paikkaustarpeet.

Työkoneiden aiheuttaman maan tiivistymisen estäminen ja hallinta.

7. HAUTAUSMAAN HAITALLISTEN VIERASKASVIEN POISTO

Hoitotyöt

Haitallisen vieraskasvin torjunta ja poistaminen
Kasvijätteen käsittely ja hävitys

Hoitotöiden yleiset laatuvaatimukset

Haitallisten vieraskasvien poiston laatuvaatimukset ovat soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohdan **64500 Viheralueiden haitallisten vieraskasvien poisto** mukaiset.

Laadunvalvonta

Laadunvalvonnassa noudatetaan soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohdan **64500 Viheralueiden haitallisten vieraskasvien poisto** vaatimuksia.

Työmenetelmät ja toimintatavat

Työtehtävissä noudatetaan lainsäädäntöä ja kasvilajikohtaisia suosituksia.

Hoitotöiden resurssit ja ajankäyttö

Hautausmaan haitallisten vieraskasvien poiston resurssit ja ajankäyttö määräytyvät pääsääntöisesti Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohdan **64500 Viheralueiden haitallisten vieraskasvien poisto** vaatimusten mukaan.

Erikseen sovittavat työtehtävät

Vieraslajien poisto kokonaisuutena sovitaan erikseen.

Muut kunnossapidon suunnittelussa ja kunnossapidossa huomioitavat asiat

Vieraslajit.fi -verkkosivuston (<https://vieraslajit.fi/>) ja **ViherRiski**-tietopankin (<https://www.vyl.fi/tietopankki/viherriski/>) tietojen hyödyntäminen hoidon suunnittelussa

9. HAUTAUSMAAN KUNTO- JA TURVALLISUUSTARKASTUKSET JA -INVENTOINNIT

Työtehtävät

Mittaukset ja kartoitukset
 Tulosten raportointi ja dokumentointi
 Muutos- ja korjausehdotukset
 HUOM! Hautausmaalla tehtävät tarkastukset ja inventoinnit:

- puiden silmämääräinen kuntoseuranta
- puiden kuntoarviointi
- laitteiden ja järjestelmien tarkastus
- rakenteiden, kalusteiden ja varusteiden kuntoseuranta
- arvokkaiden hautojen ja hautamuistomerkkien inventointi
- hautamuistomerkkien turvallisuuden tarkastus
- hautojen hoitotason tarkastaminen.

Työtehtävien yleiset laatuvaatimukset

Kunto- ja turvallisuustarkastuksien ja -inventointien laatuvaatimukset ovat soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** - julkaisun kohdan **65100 Viheralueiden kunto- ja turvallisuustarkastukset ja -inventoinnit** mukaiset.

Laadunvalvonta

Kunto- ja turvallisuustarkastuksien ja -inventointien laadunvalvonnassa varmistetaan, että tarkastukset tehdään suunnitellun aikataulun mukaan ja tarkastuskohteen edellyttämässä laajuudessa.

Työmenetelmät ja toimintatavat

Puiden kuntoarviointia tehdään yhdessä ammattilaisen kanssa.
 Arvokkaiden hautojen ja hautamuistomerkkien inventoinnin suorittaa ammattilainen. Inventoinneissa noudatetaan Museoviraston julkaiseman *Hautausmaiden inventointiopas*- ohjeita.
 Hautamuistomerkkien turvallisuuden tarkastus tehdään omana työnä.
 Hautojen hoitotason tarkastaminen omana työnä erillisen toimintaohjeen mukaan.

Hoitotöiden resurssit ja ajankäyttö

Lakisääteinen hautausmaakatselmus kerran vuodessa. Katselmuksen toteuttaa kiinteistö- ja hautaustoimen johtokunta.
 Vaarallisten hautamuistomerkkien tarkastus kerran vuodessa.
 Hoitamattomien hautojen tarkastus erillisen toimintaohjeen mukaan.
 Arvokkaiden hautojen ja hautamuistomerkkien inventointi tehdään erikseen sovittaessa.

Erikseen sovittavat työtehtävät

Muut kunnossapidon suunnittelussa ja kunnossapidossa huomioitavat asiat

Hautausmaiden inventoinnissa noudatetaan Museoviraston julkaisun **Hautausmaiden inventointiopas** ohjeita.

10. HAUTAUSMAAN JÄRJESTELMIEN HOITO JA KÄYTTÖ

Hoitotyöt

Järjestelmiä ovat mm. sähkönjakelu, valaistus-, vedenjakelu-, kamera- ja valvontajärjestelmät
Toimintakunnan tarkastus
Toimintakunnosta ja turvallisuudesta huolehtiminen

Hoitotöiden yleiset laatuvaatimukset

Järjestelmien hoidon ja käytön laatuvaatimukset ovat soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohtien **63311 Viheralueiden kastelujärjestelmien hoito ja käyttö, 70000 Viheralueiden huolto- ja informaatiojärjestelmien hoito ja käyttö** ja **80000 Viheralueiden muiden järjestelmien hoito ja käyttö** mukaiset.

Laadunvalvonta

Laadunvalvonnassa noudatetaan soveltuvilta osin Viherympäristöliitto ry:n julkaiseman **Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021** -julkaisun kohtia:

- **71000.1 Viheralueiden valaistusjärjestelmien hoidon ja käytön laadunarviointi**
- **73000.1 Viheralueiden sulanapitojärjestelmien hoidon ja käytön laadunarviointi**
- **81000.1 Viheralueiden hulevesijärjestelmien hoidon ja käytön laadunarviointi**
- **82000.1 Viheralueiden vedenjakelujärjestelmien hoidon ja käytön laadunarviointi.**

Järjestelmien laatua ja toimivuutta tarkkaillaan säännöllisesti muiden kunnossapitotöiden ohella.

Työmenetelmät ja toimintatavat

Hautausmaan teknisiä järjestelmiä käytetään, huolletaan ja tarkastetaan valmistajan ohjeiden mukaan.
Vedenjakelujärjestelmät ja kastelujärjestelmät otetaan käyttöön keväisin pakkasten mentyä ja tyhjennetään syksyllä ennen pakkaskelien tuloa.

Hoitotöiden resurssit ja ajankäyttö

Valaisimien ja pistorasiatolppien kunto tarkistetaan syksyisin ja vialliset kunnostetaan välittömästi.

Erikseen sovittavat työtehtävät

Järjestelmien korjaustyöt.

Muut kunnossapidon suunnittelussa ja kunnossapidossa huomioitavat asiat

4 KUNNOSSAPIDON KEHITTÄMINEN

Hautausmaan kunnossapidon resurssit

Henkilöstö

Jämsän seurakunnan hautaustoimi huolehtii hautausmaiden yleisten alueiden hoidosta pääsääntöisesti omalla työvoimalla. Ulkopuolisia urakoitsijoita käytetään tarvittaessa, esimerkiksi hautausmaiden talvikunnossapidossa sekä puunhoidon asiantuntijoiden palveluita.

Hautaustoimessa työskentelee 6 vakituista henkilöä. Määräaikaisia työntekijöitä palkataan vuosittain n. 21 erimittaisiin työsuhteisiin.

Hautausmaahallinnon työntekijät mm. rekrytoivat määräaikaiset kausityöntekijät, kilpailuttavat ja hankkivat tarvittavat työvälineet ja tarvikkeet sekä hoitavat asiakaspalvelua.

Seurakuntamestareiden työtehtäviin kuuluu muun muassa haudankaivuu, hautausmaiden ylläpitotyöt, koneiden huoltoa, hautausmaiden rakennusten huolto.

Jämsän seurakunta kantaa myös yhteiskuntavastuunsa ja työllistämällä työharjoittelijoita, työelämään tutustujia, yhdyskuntapalvelijoita ja satunnaisesti myös vapaaehtoisia.

Hautaustoimen työntekijät vastaavat myös osittain seurakunnan kiinteistöjen ylläpidosta. Taloustoimisto, kirkkoherranvirasto, kiinteistö- ja hautaustoimen johtokunta, kirkkoneuvosto ja kirkkovaltuusto vastaavat osaltaan hautaustoimen toiminnasta hallinnolliselta kannalta. Kiinteistö- ja hautaustoimen johtokunta suorittaa vuosittain Hautaustoimen ohjesäännön mukaisen hautausmaakatselmuksen seurakunnan hautausmailla.

Hautausmaiden hoitoa pyritään kehittämään helppohoitoisempaan suuntaan, jolloin henkilöstöresurssit voidaan suunnitella optimaalisiksi. Henkilöstön osaamista ylläpidetään perehdytyksellä ja koulutuksilla.

Koneet, laitteet ja käsityökalut

Hautausmaiden hoitoon käytettävä konekalusto on määrältään melko suuri. Iso osa kalustosta on nurmikonhoitoon tarvittavia koneita ja laitteita; ruohonleikkureita ja siimaleikkureita. Kaivuri ja traktorit ovat ensisijaisesti hautatöissä. Niitä käytetään myös hautausmaan hoidossa muun muassa maa-ainesten ja kesäkukkien kuljetuksessa, erilaisen puutarhajätteen kuljettamisessa, tarvikkeiden ja kalusteiden siirroissa. Pienkoneiden osalta siirrytään tulevaisuudessa akkukäyttöisiin koneisiin.

Lisälaitteita koneisiin ovat: trukkipiikit, hiekoittimet, lumiaurat ja lingot, peräkärret, harjakone sekä kanttauskone.

Käsityövälineitä hautausmaiden hoitoon ovat mm.: lapiot, haravat, istutuskauhat, kottikärryt, oksasakset, voimasakset, ruohosakset, kastelukannut, oksasahat ja erilaiset rikkaruohojen poistamiseen tarkoitetut välineet.

Hautausmaiden koneista ja laitteista pidetään luetteloja ja ne inventoidaan vuosittain.

Konekaluston hankinnoissa suunnitellaan ensisijaisesti työn organisointia siten, että vain välttämättömät koneet hankitaan. Hankinnoissa myös panostetaan laatuun ja kestävyys sekä otetaan huomioon ympäristötekijät. Vuokrakoneita käytetään tarvittaessa.

Hautausmaiden hoitoon hankittujen koneiden tavoiteikä on 10 – 15 vuotta, pienkoneilla 5 – 10 vuotta.

Toimitilat

Hautausmaatoiminnan edellytyksenä on riittävät ja toimivat sosiaali-, huolto- ja varastotilat sekä toimistotilat.

Jämsän Vanhalla hautausmaalla sijaitsee huoltorakennus, jossa on työntekijöiden sosiaalitilat sekä lämmintä ja kylmää varastotilaa. Erillisessä rakennuksessa on tilaa maa-aineksille ja hautatarvikkeille.

Miekkainpetäjän hautausmaalla sijaitsevassa kappelirakennuksessa on työntekijöiden sosiaalitilat, huoltotilaa ja varastotilaa. Hautausmaalla sijaitsee myös erillinen traktoritali ja varastorakennus.

Vangonmäen hautausmaalla työntekijöiden sosiaalitilat sijaitsevat kappelin yhteyteen rakennetussa lisäosassa. Alueella on myös vanha vainajien säilytystila muutettu varastotilaksi ja vieressä varastotilaa sekä erillinen konehalli.

Kuoreveden kirkon hautausmaalla on huoltorakennus, jossa sijaitsee työntekijöiden sosiaalitilat ja varastotilaa.

Leponummen hautausmaalla on sosiaalitilat kappelin yhteydessä sekä varastorakennus.

Koskenpään hautausmaalla on ruumishuone, jossa ovat vainajien säilytystilat. Työntekijöiden sosiaalitilat ja varastotilat sijaitsevat vieressä olevassa seurakuntatalossa.

Huoltoalueet

Hautausmailla on erilliset alueet maa-ainesten varastointiin. Alueilla varastoidaan mm. multaa, hiekkaa, kuorikatetta sekä puutarhajätettä. Näiden alueiden kehittämiseen on varauduttava tulevaisuudessa.

Multaa ostetaan haudan pinnan kunnostuksiin sekä kiinteistöillä nurmikon paikkauksiin. Haudanhoitorahaston tarpeisiin hankittava multa ostetaan säkeissä tarpeen mukaan.

Puutarhajätettä kompostoidaan vain Vangonmäen hautausmaalla, muilla hautausmailla kompostoinnista on luovuttu. Kaikilla alueilla ei ole riittävän asianmukaisia tiloja eikä kalustoa kompostoinnin suorittamiseen.

Huoltoalueilla säilytetään välivarastossa seurakunnille palautuneilta haudoilta poistettuja muistomerkkejä aluskivineen sekä poistettuja reunakiviä.

Hautausmaan kunnossapidon suunnittelu

Hautausmaiden kunnossapidon tavoitteena on hautausmaan yleisilmeen siisteys, kasvillisuuden hyvinvointi ja rakenteiden, kalusteiden ja varusteiden turvallisuus ja toimivuus sekä järjestelmien toimivuus kaikkina vuodenaikoina koko hautausmaan elinkaaren ajan. Hautausmaan hoitosuunnitelmassa tarkastellaan kunnossapitoa sekä lyhyellä että pitkällä ajanjaksolla.

Jämsän seurakunnan hautausmaiden hoitoa on lähdetty kehittämään helppohoitoisempaan ja työturvallisempaan suuntaan esimerkiksi muuttamalla hankalasti hoidettavia rinteitä hoitovapaiksi.

Jämsän seurakunnan kehittämistoimenpiteet vuosille 2024 – 2034

- Jämsän Kellotapulin uuden tuhkaholvi- ja sirottelualueen valmistuminen ja käyttöönotto
- Hoitamattomien hautojen seuranta kaikilla seurakunnan hautausmailla erillisen suunnitelman mukaan
- Jämsän Vanhan hautausmaan, Miekkainpetäjän hautausmaan, Vangonmäen hautausmaan ja Koskenpään hautausmaan inventointien päivitys
- Jämsän Vanhan hautausmaan osasto C:llä olevien kivimuurien kunnostaminen
- hautausmaiden huoltoalueiden kehittäminen
- ympäristödiplomin päivitys
- valaistus- ja vedenjälkelujärjestelmien uusiminen
- hautarekisteri- ja hautakarttaohjelmien päivittäminen
- tuhka/uurna-alueiden kehittäminen ja uusien alueiden perustaminen
- Vangonmäen hautausmaan kiviaidan kunnostaminen
- ekologisesti kestävien kasvillisuusalueiden kehittäminen
- Jämsän kirkonmäen alueen puiden merkitseminen lajitietokylteillä

KÄSITTEET

Hautainhoitorahasto

Sopimushautojen hoitoa varten perustettu rahasto, johon sijoitetaan hautojen hoitomaksut ja jonka varoilla sopimushaudat hoidetaan. Rahastot toimivat erillään seurakunnan muusta taloudesta ja niiden varoja ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

Hautakartta

Kartta, johon merkitään hautaosastot, hautalohkot, hautakorttelit ja hautarivit, niitä erottavat tiet, haudat merkittyinä numeroin tai kirjaimin sekä muu yksityiskohtien järjestely.

Hautaoikeuden haltija

Henkilö, joka edustaa vainajan oikeudenomistajia ja niitä, jotka voivat tulla hautaan haudatuiksi. Hän vastaa myös haudan hoidosta. Haudan haltijaksi voidaan valita tai määrätä muukin kuin lähin omainen.

Hautarekisteri

Hautausmaan ylläpitäjän rekisteri, josta ilmenevät vainajan sukunimi ja etunimet, syntymäaika tai henkilötunnus, hautaamisajankohta, hautaamistapa sekä haudan sijainti. Rekisteriin voidaan merkitä myös hautaoikeuden haltijan nimi ja postiosoite, hautaoikeuden voimassaoloaika, tieto siitä keitä hautaan voidaan haudata, hautausmaalla taiteellisesti tai historiallisesti arvokkaat muistomerkit ja niiden sijainti.

Hautausmaa

Vainajan leposijaksi erotettu alue. Yleinen hautausmaa on kristillisesti vihitty. Tunnustuksetonta hauta-aluetta ei vihitä.

Hautausmaakaava

Yleiskartta, joka osoittaa hautausmaan rajat, sen liikenteen järjestelyt, eri toimintojen sijoitukset sekä jakaa hauta-alueet sopiviin yksiköihin. Kaavaan sisältyy myös hautausmaa-alueen kuivatus- ja vesihuoltosuunnitelma, jätehuollon järjestäminen sekä käytävien, hauta-alueiden ja rakennusten sijainti.

Hautausmaakatselmus

Hautausmaan johdon ja seurakunnan hallinnollisen yksikön suorittama katselmus, jossa tarkastetaan hautausmaan yleisilme ja siihen vaikuttavat seikat.

Hautausmaan hoitosuunnitelma

Hautausmaakohtainen tai seurakuntakohtainen asiakirja, jossa esitetään sekä usein toistuvien ja säännöllisten että pitkällä aikavälillä toteutettavien töiden suunnittelu. Hautausmaan hoitosuunnitelmassa esitetään hoidon tavoitteet ja vaatimukset hoitotöille, kuten

- talvihoito
- puhtaanapito
- rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoito
- kasvillisuuden hoito
- kunto- ja turvallisuustarkastukset ja -inventoinnit
- järjestelmien hoito ja käyttö.

Hautausmaan käyttösuunnitelma

Asiakirja, joka sisältää hautausmaakaavan sanallisen selityksen, joka selventää ne hautausmaakaavan yksityiskohdat, jotka eivät ilmene piirustuksista. Suunnitelmasta ilmenee lisäksi, onko hautausmaalla tai sen osalla käytössä syvähautaus ja missä järjestyksessä hautaosastot otetaan käyttöön. Käyttösuunnitelmassa otetaan huomioon myös eri aikoina perustettujen hautausmaan osien ominaispiirteet sekä esitetään hautausmaan käytön erityiset rajoitukset. Katso myös 'Hautausmaakaava'.

Hautausmaaston ohjesääntö

Asiakirja, jossa on esitetty tarkemmat toimeenpanoa ja menettelyä koskevat määräykset haudoista, hautakirjanpidosta, haudan hoidolle asetetuista vaatimuksista ja hautamuistomerkkien hyväksymisestä sekä hautausmaalla noudatettavasta järjestyksestä.

Hautausmaaston

Hautausmaan hallinto-, suunnittelu-, rakentamis- ja kunnossapito- sekä hautauksiin liittyvät tehtävät.

Hoito

Säännöllistä toimintaa, jolla säilytetään infrastruktuurin käytettävyyteen ja koettavuuteen vaikuttavat olosuhteet. Hoito on osa **kunnossapitoa**. Hoidolla huolehditaan, että alue on käyttötarkoituksensa edellyttämässä päivittäisessä kunnossa. Hoitotehtäviin sisältyvät talvihoito, puhtaanapito, rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoito, kasvillisuuden hoito sekä muut erityiset hoitotehtävät. Hoitoon sisältyvät myös pienet, hoitotöiden yhteydessä ilman erityiskoneita ja -materiaaleja tehtävät korjaus- sekä huoltotyöt.

Kirkon ympäristödiplomi

Kirkon oma ympäristöjärjestelmä, jolla sidotaan ympäristöasiat osaksi seurakunnan toimintaa. Ympäristödiplomi asettaa tavoitteita ympäristöhaittojen vähentämiseksi, organisoii tehtäviä sekä niiden seurantaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Korjaus

Säännöllistä toimintaa, jolla säilytetään infrastruktuurin toiminta ja ominaisuudet. Korjaus on osa kunnossapitoa. Korjaustehtäviin sisältyy olevan rakenteen kunnostaminen, uusiminen, siirtäminen tai purkaminen. Sen avulla vioittunut tai puutteellinen rakenne palautetaan käyttökuntoon. Korjaus- ja kunnostustehtävät kohdistuvat olemassa oleviin rakenteisiin, varusteisiin ja järjestelmiin.

Kunnossapito

Säännöllistä toimintaa, jolla säilytetään infrastruktuurin toiminta ja ominaisuudet, vaikutetaan infrastruktuurin käytön olosuhteisiin tai hallitaan infrastruktuurin laitteita ja järjestelmiä. Kunnossapitoon kuuluvat korjaus-, hoito- ja käyttötehtävät.

Kuulutusmenettely

Kun haudan hoito on laiminlyöty ja hautaoikeuden haltijasta tai hänen olinpaikastaan ei saada tietoa, ilmoitus kunnostuskehotuksesta ja hautaa koskevasta päätöksestä on pantava tiedoksi haudalle. Asiasta on lisäksi kuulutettava paikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä. Tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen sinä päivänä, jona kuulutus lehdessä on julkaistu. Jos seurakunnan tiedossa on hautaoikeuden haltijan osoite, saatetaan hänen tietoonsa, tavallisesti postitse, valituskelpoinen päätös saantitodistusta vastaan. Myös hallintaajan päättymisestä voidaan ilmoittaa joko suoraan haltijalle tai tiedotuksella haudalla.

Käyttö

Säännöllistä toimintaa, jolla hallitaan infrastruktuurin laitteita ja järjestelmiä. Käyttö on osa kunnossapitoa. Käyttötehtävien avulla valvotaan ja ohjataan järjestelmiä niiden toimivuuden ylläpitämiseksi. Käyttötehtäviin kuuluvat myös korjaus- ja muutostarpeita kartoittavat selvitykset.

Sankarihauta

Suomen sodissa vuosina 1918 tai 1939–1945 kaatuneen sankarivainajan hauta.

Sopimushauta

Hauta, jonka hoidosta seurakunta on sopinut hautaoikeuden haltijan kanssa. Seurakunta hoitaa hautaa määräjän maksua vastaan.

KIRJALLISUUS

Lait, asetukset ja määräykset

- Hautaustoimilaki 457/2003. [Hautaustoimilaki 457/2003 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.
- Järjestyslaki 612/2003. [Järjestyslaki 612/2003 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.
- Jätelaki 646/2011. [Jätelaki 646/2011 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.
- Kirkkojärjestys 657/2023. [Kirkkojärjestys 657/2023 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.
- Kirkkolaki 652/2023. [Kirkkolaki 652/2023 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. [Maankäyttö- ja rakennuslaki... 132/1999 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.
- Muinaismuistolaki 295/1963. [Muinaismuistolaki 295/1963 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.
- Terveysturvallisuusasetus 1280/1994. [Terveysturvallisuusasetus 1280/1994 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.
- Valtioneuvoston asetus jätteistä 978/2021. [Valtioneuvoston asetus jätteistä 978/2021 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.
- Vesilaki 587/2011. [Vesilaki 587/2011 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.
- Ympäristönsuojelulaki 527/2014. [Ympäristönsuojelulaki 527/2014 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#). Viitattu 1.12.2023.

Muut julkaisut

- Hautausmaiden hoitosuunnitelma 2022–2030. Vantaan seurakunnat.
- Hautausmaiden hoitosuunnitelmaluonnos 2019–2030. Heinolan seurakunta.
- Infra 2017 Kunnossapitonimikkeistö. Rakennustieto Oy. 2017. 63 s.
- Muurien ja tukimuurien korjaaminen RT 89-11184. Rakennustieto Oy. 2015. 8 s. Sandell, A. 2012.
- Kyrkogårds handboken med kvalitetsbeskrivningar 2012. Movium. Stad & Land nr 182. 161 s.
- Tajakka, H. (toim.). 2021. Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021. Viherympäristöliitto ry, julkaisu nro 70. 211 s.
- Tajakka, H. (toim.). 2020. Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS 2020. Viherympäristöliitto ry, julkaisu nro 67. 94 s.

Verkkosivut ja verkkojulkaisut

- ABC-Vastaavuus – Viheralueiden hoitoluokituksen (ABC-luokitus) vastaavuus uuteen viheralueiden kunnossapitoluokitukseen (RAMS-luokitus). Viherympäristöliitto ry:n verkkosivu. [ABC-Vastaavuus \(vyl.fi\)](#). Viitattu 1.12.2023.
- Evangelisluterilaisen kirkon seurakuntien hautausmaa-alan nimikkeistö. Suomen Hautaus toiminnan Keskusliitto, Kirkkohallitus ja Seurakuntapuutarhurit ry. 2003. [Hautausmaa-alan nimikkeistöä ja käsitteitä \(shk.fi\)](#). Viitattu 1.12.2023.
- Haudanhoitosopimusten hallinnointi ja kirjanpito. Kirkkohallitus. [f106a90d-229f-28f3-df0a-3da912b090bc \(evl.fi\)](#). Viitattu 1.12.2023.

KESY – Kestävä ympäristörakentaminen. Viherympäristöliitto ry:n verkkosivusto. [Kestävä ympäristörakentaminen \(vyl.fi\)](#) . Viitattu 1.12.2023.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja. Suomen evankelisluterilaisen kirkon verkkosivut. [Kirkon ympäristödiplomin käsikirja - evl.fi](#). Viitattu 1.12.2023.

Knapas, M. T. (toim.). 2003. Hautamuistomerkkien hoito. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 24. 24 s. [hautamuistomerkkien-hoito.pdf \(museovirasto.fi\)](#). Viitattu 1.12.2023.

Miten hoidan hautamuistomerkkiä. Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahasto. 2016. 41 s. <https://skr.fi/serve/miten-hoidan-hautamuistomerkkia-raportti>. Viitattu 1.12.2023.

Sankarihautausmaiden perinne, hoito ja kunnostus. Museoviraston rakennushistorian osaston ohjeita ja oppaita 2. 2008. 27 s. [AP Sankarihautausmaat ART-PRINT.indd \(museovirasto.fi\)](#) . Viitattu 1.12.2023.

Tuominen, L. (toim.). 2015. Hautausmaiden inventointiopas. Museoviraston oppaita ja ohjeita 10. 40 s. [hautausmaiden-inventointiopas.pdf \(museovirasto.fi\)](#). Viitattu 1.12.2023.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Museoviraston verkkosivusto. [RKY t Museovirasto](#) . Viitattu 1.12.2023.

Vieraslajit.fi -vieraslajiportaali. [Vieraslajit.fi](#). Viitattu 1.12.2023.

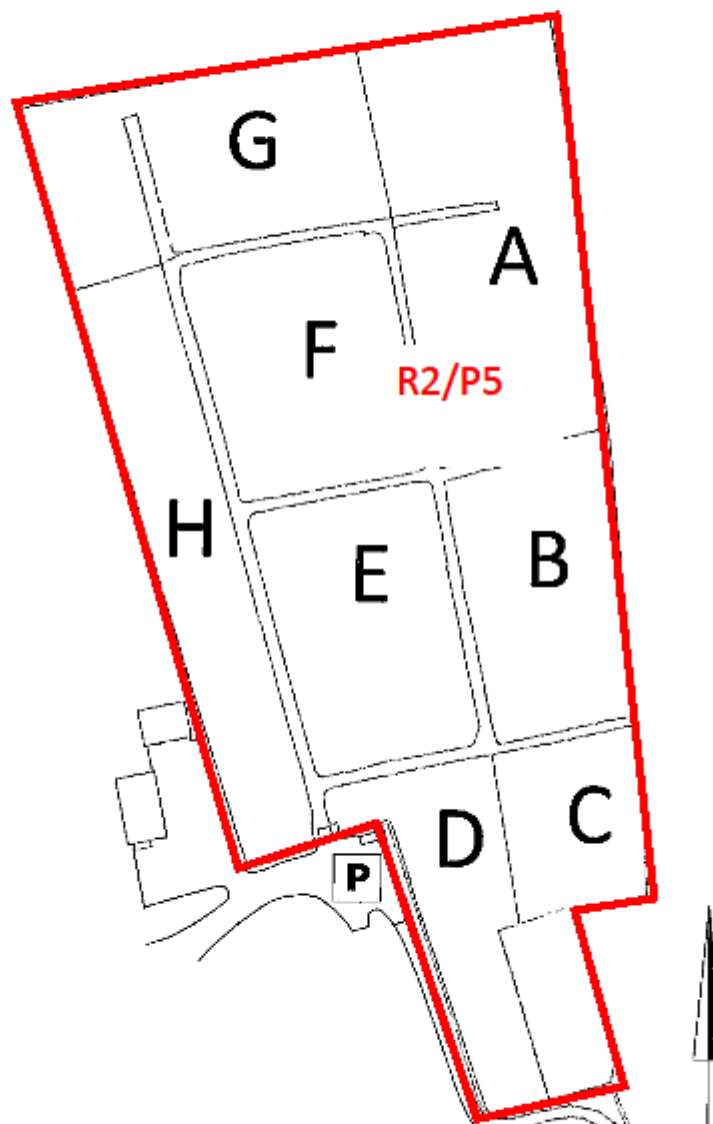
Viherriski-tietopankki. [ViherRiski \(vyl.fi\)](#) . Viitattu 1.12.2023.

LIITTEET

Liite 1 Hautausmaiden kartat

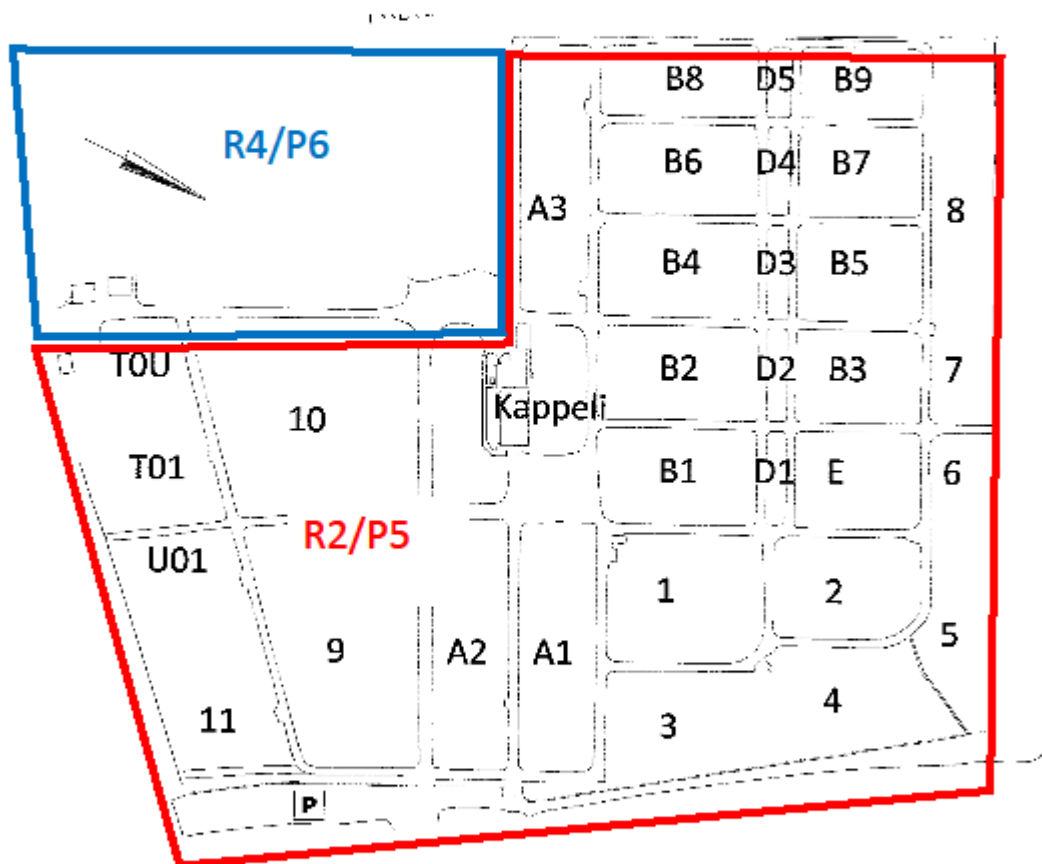
Jämsän Vanha hautausmaa

Viheralueiden kunnossapito- ja puhtaanapitoluokitus

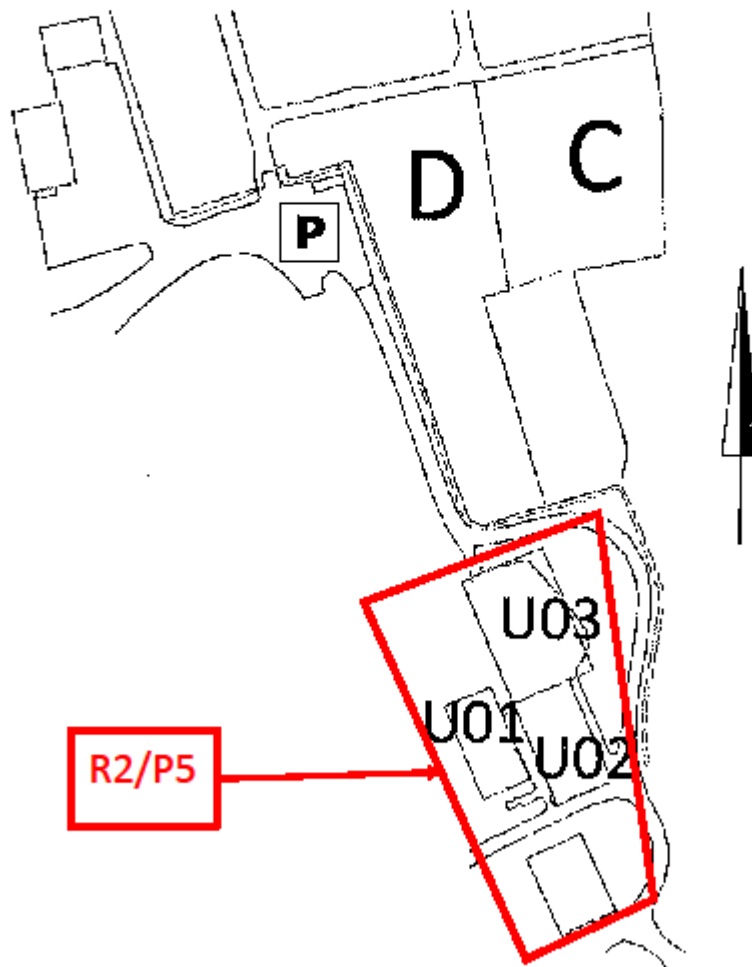
Miekkainpetäjän hautausmaa

Viheralueiden kunnossapito- ja puhtaanapitoluokitus

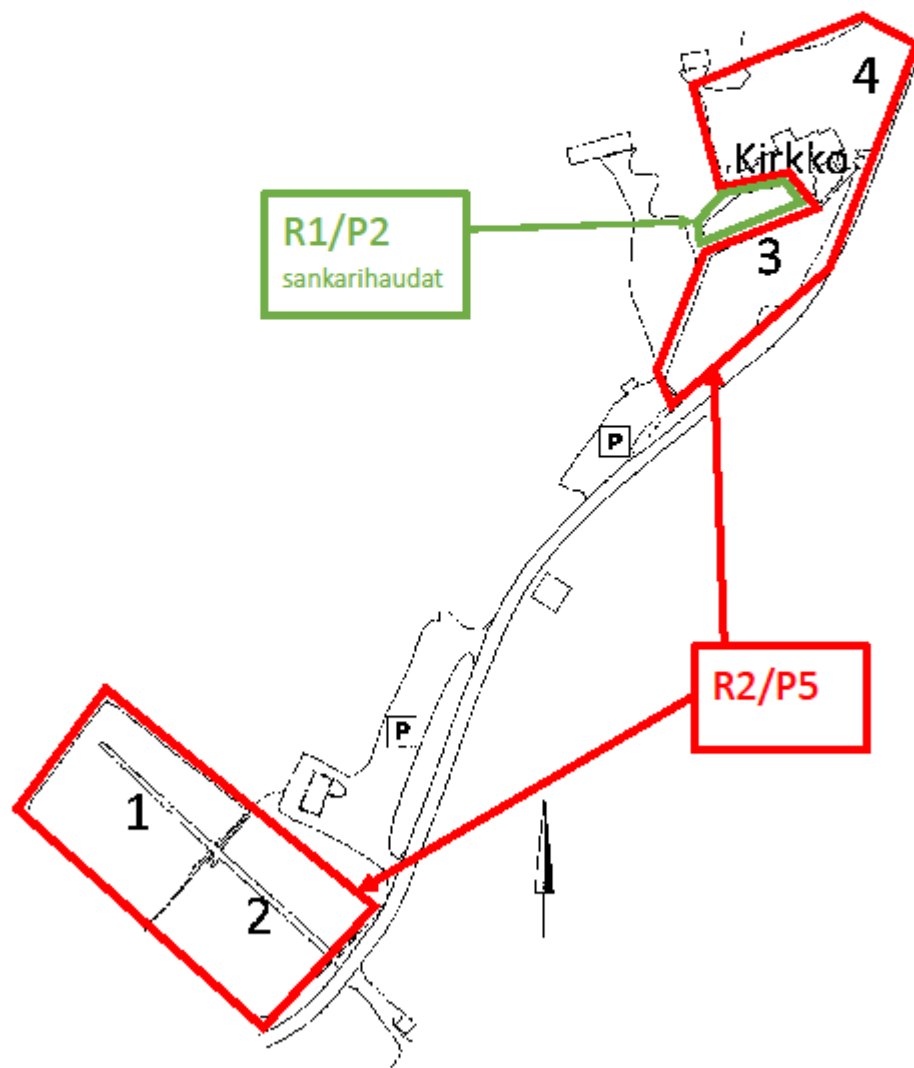
Kellotapulin uurnalehto

Viheralueiden kunnossapito- ja puhtaanapitoluokitus

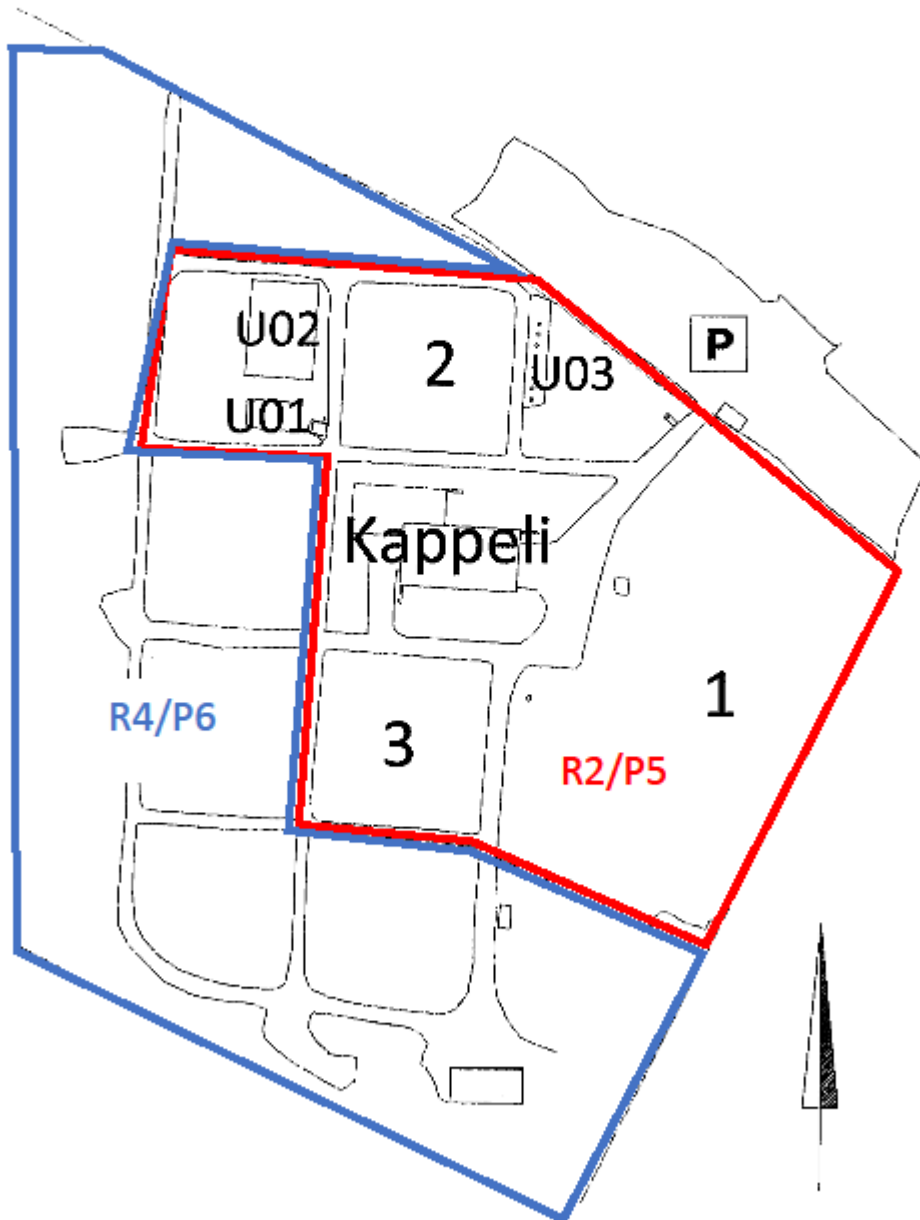
Kuoreveden kirkon hautausmaat

Viheralueiden kunnossapito- ja puhtaanapitoluokitus

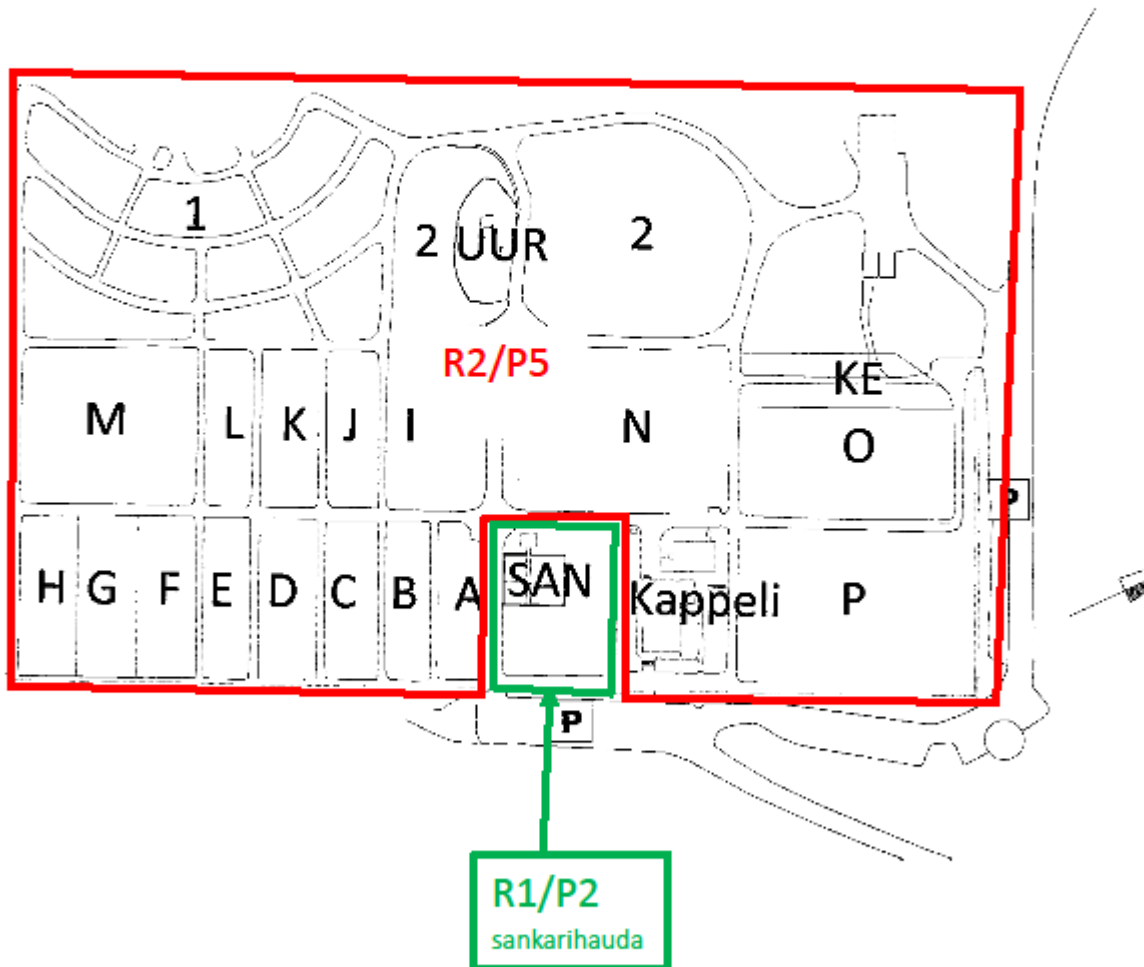
Leponummen hautausmaa

Viheralueiden kunnossapito- ja puhtaanapitoluokitus

Vangonmäen hautausmaa

Viheralueiden kunnossapito- ja puhtaanapitoluokitus

Koskenpään hautausmaa

Viheralueiden kunnossapito- ja puhtaanapitoluokitus

